

ПРОЕКТ
«НОВЕ ЛЮДСТВО»

КРИЗА - ДЛЯ НАШОГО БЛАГА

WWW.ILLUZIA.NET

КРИЗА - ДЛЯ НАШОГО БЛАГА

Глобалізація, прояви якої ми сьогодні спостерігаємо майже у всіх сферах нашого життя, - це побудова нового рівня зв'язку між нами. І хоча вона має бути корисною, ми бачимо, що вона приносить все більше проблем.

Чому це відбувається? Тому що ми використовуємо глобальну інтегральну систему навпаки - щоб «підставляти» один одного, замість того щоб вчитися працювати, жити і просто бути разом. Ми весь час намагаємося перемогти один одного, принизити, перевершити інших.

І навіть якщо б ми захотіли зберегти правильний взаємозв'язок: торгівлю за принципом «ти - мені, я - тобі», - сьогодні це все одно привело б нас до кризи. Навіть якщо б ми не обманювали одне одного, а продовжували чесну комерцію. Тому що сьогодні ми взаємозалежні один від одного, як в одному тілі. В цих умовах марно залишатися чесними егоїстами, не варто створювати світовий уряд або світовий банк, шукати спільний регулятор.

Політичні та економічні керівники світу намагаються домовитися про спільне управління світом. Але це не допоможе нам вийти з кризи, тому що ми знаходимося в протистоянні з Природою, з її законом загального взаємозв'язку.

Тобто суспільні відносини повинні вже визначатися не просто укладанням договорів і чесністю, а й спільним зв'язком усіх. І тому в основі будь-яких розрахунків має бути врахування ближнього як себе.

А якщо ми намагатимемося і далі будувати взаємини за егоїстичними законами, навіть найпрямішими і чесними, за

принципом «моє - моє, твоє - твоє», - система працювати не буде, і ми будемо викликати безперервно кризу за кризою, поки не усвідомимо, що цього не треба робити .

Ми пропонуємо вже зараз сприймати людство, як єдиний організм, і вчитися, як правильно поводитися в нашому новому стані. Навіть якщо спочатку ми нічого не змінимо у наших взаєминах, а тільки займемося вивченням законів спілкування і розподілу в єдиному організмі, - вже цим ми перестанемо бути протилежними Природі. А тому відразу ж відчуємо полегшення страждань.

Найпрактичніше вирішення кризи - це вивчити її справжню причину. Тобто навчитися жити в інтегральному суспільстві, де благо кожного залежить від кожного. Цьому ж закону Природи ми повинні навчати і своїх дітей.

*Наукова редакція Інституту Перспективних Досліджень у
співпраці з Ashlag Research Institute (ARI)
під керівництвом професора М. Лайтмана.
Проект «Нове людство».*

Передмова

Розвиток людства в контексті сучасної реальності

Природа являє собою єдину всеосяжну і досконалу систему. Проте людина пізнає світ за допомогою п'яти органів чуття, і таке сприйняття поділяє цю систему на дві складові: явну і приховану. Скажемо відразу, що перша з них називається «матеріальний світ».

Людина не в змозі сприйняти реальність у всій її цілісності і тому досліджує її під різними кутами зору. Внаслідок цього виникли різні наукові галузі, відокремлені одна від одної. Проте світ залишається єдиним і досконалим, а тому з часом виявилось, що жодна наука самостійно не здатна відобразити загальну картину світобудови. В результаті ми переживаємо сьогодні кризу всіх наукових дисциплін.

Настав час досліджувати приховану частину природи, тобто ті сили, що діють над матерією. Саме такий підхід дозволяє сформувати цілісну картину світу, в якій один базовий закон проявляється в різних формах. Природа володіє єдиною властивістю - властивістю віддачі. Цей закон виявляє нам мету творіння.

Під стать властивості віддачі, або бажанню насолоджувати, Природа створила матеріал творіння у вигляді бажання насолоджуватися, яке достеменно відповідає насолоді, закладеній в універсальному законі. Наповнюючись, бажання відчуває задоволення, а спустошеність відчувається ним як страждання. Природа керує реальністю і веде творіння до досконалості, в якій сама перебуває відпочатку.

Загальна програма включає в себе створення всесвіту і

людини, а також розвиток людського роду. Творіння ділиться на чотири рівні: неживий, рослинний, тваринний і розмовний. З усього цього спектру лише людина володіє егоїзмом, а тому лише вона потребує виправлення. Вроджена егоїстична природа дозволяє людині самостійно зробити висновок про те, що вона несе шкоду, протистоячи альтруїстичній природі світобудови. Тим самим створюється можливість самостійно вибрати досконалу природу віддачі і побажати виправити власний егоїзм.

Досліджуючи сили Природи, ми зрозуміємо задум творіння і його програму, завдяки чому людство підніметься з рівня «творіння» на щабель Природи, досягнувши її властивості – абсолютної віддачі. Така перша і єдина причина, з якої був створений світ. Увесь всесвіт залежить від розвитку людини, перед якою стоїть завдання пізнати властивість віддачі і зрівнятися з єдиним законом реальності.

Бажання насолоди, або егоїзм, розвивалося в людстві протягом всієї його історії. На першому етапі тон задавали насущні фізичні потреби, обернені на їжу, статеві та сімейні відносини. Потім набрали силу бажання багатства, почестей і влади, а завершило цей процес прагнення людини пізнати себе і навколишній світ. Проте в результаті всіх цих етапів розвитку людина так і не знайшла задоволення, і сьогодні в ній пробуджується нове бажання - насолодитися чимось незримим і незвіданим, тим, що знаходиться поза реальністю, яку ми можемо спостерігати.

Ми не знаємо, з якого джерела може прийти ця насолода, і, як наслідок, прагнення до неї викликає в нас почуття спустошеності, пригніченості і відчаю. Деякі намагаються впоратися з цим станом за допомогою алкоголю і наркотиків, інші шукають вихід у насильстві, що веде, в тому числі, і до терору і воєн. Не обійшли подібні негативні прояви й інститут сім'ї, а також сферу виховання і

культури.

У наші дні людство поступово усвідомлює той факт, що його егоїстична природа - це єдине зло на землі й джерело всіх страждань. Політики і вчені замовчують загальносвітову кризу, оскільки безсилі перед її головним фактором - наростанням егоїзму. Однак подібне ігнорування призводить лише до загострення ситуації: криза розростається до велетенських масштабів і охоплює всі сфери нашого життя. Про це свідчить наростаюча загроза тотального знищення людства внаслідок серії екологічних катастроф або ядерної війни. Сьогодні нам вже ясно, що нинішня проблема коріниться в зростаючому дисбалансі між властивостями людини і Природи.

Визнання та дослідження справжніх причин сучасної кризи внесе зміни в її природний розвиток. Людство зійде зі шляху катастроф, яким воно слідувало досі, і ступить на шлях позитивних перетворень. Це стане можливим завдяки зміні егоїстичної природи людини на альтруїстичну, і в результаті процес охопить усіх і кожного.

Щоб справитися з ситуацією, необхідно широко розповсюдити знання про світ, його досконалість, програму і цілі. Немає сумніву в тому, що криза не випадкова і буде лише посилюватися, поки людство не усвідомить необхідність змінити свою егоїстичну природу на альтруїстичну. Ця криза цілеспрямовано запрограмована Природою, щоб підняти людський рід на вічний і досконалий щабель тієї сили, яка в ній панує.

Завдяки дослідженню прихованої частини Природи людство вийде на безпрецедентний рівень усвідомлення, знайде можливість керувати своєю долею і забезпечить кожного, хто живе на землі всім необхідним.

Це дозволить сформувати нову культуру, завдяки чому люди

будуть сприймати людство як єдиний організм, в якому кожна клітина і кожен орган діє на загальне благо. Міжнародне співтовариство візьме на озброєння альтруїстичний закон, який охопить весь світ.

Подібно всій природі, майбутнє альтруїстичне суспільство буде єдиною системою, що функціонує на основі абсолютної віддачі. Після переміни своєї природи людина прийде у відповідність до універсального закону світобудови. Вона буде відчувати цілісну реальність, а не її спотворену крихту, сприйняту егоїстично. У результаті всі ми здійснимо мету творіння і прийдемо до вічного, досконалого буття.

Якщо направити виховну роботу на внутрішнє перетворення, метою якої буде рівновага з природою, це дозволить нам прискорити перехідний період і розкрити картину досконалої реальності. Тоді в світі настане спокій, і весь людський рід пізнає вічну, безмежну насолоду.

*З виступу професора М. Лайтмана перед
Радою Світової Мудрості (World Wisdom Council).
Токіо, 10 листопада 2005 року.*

Глава 1

Бажання - основа природи

Одна причина, один розв'язок

Сучасна криза відчувається у всіх сферах людської діяльності - від глобальної до особистої. Практично, в цій кризі задіяний повний спектр природи: нежива, рослинна і тваринна ступені, а також людське співтовариство. Тому недостатньо займатися корекцією окремих областей - нам потрібно відшукати корінь усіх проблем і звернути свої зусилля на нього. У цьому розділі ми покажемо, що за безліччю невтішних явищ нашої реальності стоїть лише одна причина. Зрозумівши її, ми зможемо знайти той єдиний розв'язок, який стане універсальним і всеосяжним.

Почнемо з усвідомлення природи світу і людини. Осмислення законів і граней природи дозволить нам побачити, в чому ми помиляємося і що повинні зробити, щоб не тільки покласти край труднощам поточного етапу розвитку, але і поплинути до майбутнього, незрівнянно більш райдужного і доброго.

Вивчення різних станів природної матерії показує, що базисне прагнення будь-якої її форми і всякого об'єкта полягає в тому, щоб підтримувати своє існування. Разом з тим, у кожному стані матерії це прагнення проявляється по-різному, варіюючись за своєю специфікою. Жорстко задана структура твердих тіл перешкоджає чужорідному проникненню «в їх межі», тоді як інші тіла, навпаки, охороняють себе за допомогою руху і змін. Виникає питання: що змушує матерію вести себе певним чином і відокремлюватися від інших її видів? Чим продиктовані дії будь-якого об'єкта?

Сприйнята нами поведінка матерії нагадує картинку на екрані

телевізора. Перед нашим поглядом з'являється ясне, барвисте зображення, і в той же час створюється воно біжучим променем кінескопа, який висвічує рядки на електролюмінесцентній поверхні. Тому й техніки займаються не самою картинкою, а саме тими факторами, які її створюють. Фахівці розуміють, що зображення є лише зовнішнім результатом певного поєднання тих чи інших сил. Звідси їм ясно, які елементи слід змінити, щоб покращити чіткість, яскравість, контрастність та інші параметри видимої очам реальності.

Аналогічно цьому, кожен об'єкт і кожна система, включаючи людину і суспільство, є відображенням набору тих сил, які їх складають. Початок рішення будь-якої проблеми закладено в схемах поведінки матерії на різних її рівнях, а, отже, нам потрібно проникнути трохи глибше - на рівень, де діють сили, що формують матерію.

Глибинна сила, присутня в будь-якій матерії і в кожному об'єкті, виражається як «бажання існувати». Саме ця сила надає їй форму, визначаючи властивості і поведінку. Володіючи незліченним потенціалом форм і поєднань, бажання існувати лежить в основі всієї матерії світу. Чим вищий рівень організації матерії, тим більшу міру бажання існувати він виражає. Бажання різних рівнів матерії - неживого, рослинного, тваринного і людського - обумовлюють процеси, що відбуваються на даному рівні.

Бажання існувати діє згідно з двома принципами:

Збереження поточної форми, тобто, продовження існування.

Приєднання до себе того, що видається їй насущним. Різні рівні матерії відрізняються один від одного саме цим бажанням.

Неживий рівень характеризується самим найменшим бажанням існувати, а тому не потребує того, щоб приєднувати до себе що-

небудь ззовні. Він хоче лише підтримувати свою поточну форму, свою атомну, молекулярну або кристалічну структуру і т.п. Все інше він відкидає, прагнучи лише до запобігання змін у собі. Звідси й назва: «неживий».

Рослинний рівень володіє уже дещо вищою мірою бажання існувати, якісно відрізняється від бажання попереднього ступеня. Цей рівень зазнає змін, він «не задовольняється» однією лише підтримкою власного існування - навпаки, в ньому протікають певні процеси. Ставлення рослинного рівня до оточення є активним. Рослини розвертаються до сонячних променів, спрямовують коріння до джерел води. Життя рослини залежить від навколишнього середовища: від сонця, дощу, вітру, температури і вологості. Отримуючи із зовнішнього середовища речовини, необхідні їй для існування і розвитку, рослина розкладає їх і витягує те, що їй потрібно, а також виводить назовні шкідливі домішки. Завдяки цьому вона й росте, залишаючись залежною від навколишнього середовища набагато більше ніж неживий рівень.

Крім того, рослини підпорядковуються життєвим циклам, вони живуть і вмирають. Представники одного виду ростуть, цвітуть і в'януть в певну пору року, відповідно до загальних законів. Кожен вид розвивається за загальною схемою, і окремі його частини не мають власної індивідуальності.

Ступінь бажання існувати, закладений в матерії, визначає міру залежності від оточення і сприйнятливості до нього. Цей зв'язок виявляється на **тваринному** рівні, міра бажання якого ще вища. Тварини часто живуть зграями, вони мобільні і пересуваються з місця на місце в пошуках їжі і придатних для життя умов. Одні тварини повинні поїдати інших або ж харчуватися рослинами, приймаючи їх як силу, що підтримує існування.

На тваринному рівні вже помітний певний розвиток

індивідуальності, що викликає в особинах особисті відчуття і переживання, а також формує специфічні риси характеру. Кожна тварина відчуває навколишнє середовище в силу особистої необхідності, вона тягнеться до того, що корисно, і уникає того, що може заподіяти шкоду. Тваринам властивий індивідуальний життєвий цикл, кожна особина народжується і помирає у відведений їй термін, тоді як рослини підкоряються зміні пір року.

Нарешті, максимальна ступінь бажання існувати відповідає **людському** рівню. Людина - єдина істота, розвиток якої повністю залежить від собі подібних. Вона володіє відчуттям минулого, теперішнього і майбутнього. Людина не тільки піддається впливу навколишнього середовища, а й сама впливає на нього. Люди безперервно змінюються, що обумовлено не стільки ступенем комфортності існування, скільки прагненням володіти тим, що є в інших. Однак і цим справа не обмежується. Адже людина не просто хоче мати набагато більше, ніж її ближній, їй важливо, щоб в останнього було менше, ніж у неї. Подібна ситуація підвищує рівень відносної забезпеченості людини і приносить їй задоволення. Тому людське бажання позначається такими термінами, як **«егоїзм»**, **«бажання насолод»** або **«бажання отримувати задоволення»**.

Бажання насолод - це весь матеріал природи у всій повноті її різноманіття. Всілякі створіння, різноманіттю яких немає меж, а також шляхи управління ними, як сьогоднішні, так і майбутні - це лише ступені бажання насолод.

Людина - не просто жива істота, яка «трохи більше розвинена, ніж інші представники фауни», вона докорінно відрізняється від особин, що займають нішу тваринного рівня. Люди народжуються абсолютно безпорадними, проте в процесі свого розвитку досягають переваги над усіма іншими живими створіннями. Бичок,

який щойно з'явився на світ, відрізняється від дорослого бика, головним чином, своїми розмірами. На відміну від нього, людське немовля не володіє майже жодними навиками, воно позбавлене можливості розуміти теперішнє і адекватно реагувати на нього, однак з роками набуває таких здібностей, які недоступні представникам усієї фауни Землі. Якщо вроджені тваринні позиви інстинктивні і незмінні, то людські бажання розвиваються і переймаються від оточуючих.

З пробудженням чергового бажання, в нас народжуються нові потреби, і ми відчуваємо необхідність в їх задоволенні. Для успішного виконання цього завдання зазнає розвитку наш розум - іншими словами, ми починаємо розмірковувати про способи наповнення внутрішніх «каверн». Таким чином, розумове та інтелектуальне становлення є прямим наслідком зростання бажання насолоди.

Принцип цей можна спостерігати на прикладі нашого підходу до дитячої освіти. Ми придумуємо для дітей такі забави, які кидають виклик їх здібностям. Бажання досягти успіху в грі змушує дитину шукати нові схеми поведінки, нові шляхи для того, щоб опанувати ситуацію і вирішити її оптимальним чином. Так ми ростимо молоде покоління, поступово підвищуючи рівень складності ігор, щоб діти в своєму розвитку не тупцювали на місці, а невпинно рухалися вперед.

Якщо людина не відчуває нестачі в чому-небудь, вона ніколи не розвинеться. Тільки незадоволене бажання змушує нас приводити в дію свій розум і шукати шляхи вирішення проблем.

Почуття і розум спільно ведуть до розвитку бажання. Доповнюючи один одного, вони підвищують здатність людини відчувати і розуміти те, що може бути використано з метою насолоди. Тому й сила людського бажання не обмежена

просторово-часовими категоріями. Наприклад, хоча людина і нездатна відчувати події тисячолітньої давності, проте силою свого розуму вона може осмислити їх і вивести на рівень справді емоційного сприйняття. Навпаки, переживаючи якесь відчуття, людина може аналітично перевірити, який вплив воно на неї робить: позитивне чи негативне. Вона підключає до своїх емоцій розум і розсудливо аналізує ситуацію, що склалася.

Почуття і розум розширюють наше сприйняття простору і часу, завдяки чому ми вже не настільки обмежені, як інші види тваринного світу. Залишаючись все життя на одному місці, людина може шукати контакт і близькість з людьми, яких знає лише заочно, нехай навіть їх розділяє океан. Таким же чином, людина може шукати подібність образу думки не тільки з імпонуючими їй сучасниками, але й з великими людьми, що жили на протязі всієї історії людства.

Задоволення бажання насолод відчувається нами у вигляді наповнення і задоволення, а незадоволення - як спустошеність, розпач і страждання. Щастя людини залежить від можливості досягти наповнення пульсуючого в ній прагнення. Будь-яка дія, від найпростішої до найскладнішої, покликана лише підвищити задоволення або зменшити страждання. По суті, це дві сторони однієї медалі.

Відомо, що людина не стане здійснювати анінайменшого руху без мотивації, рушійної сили, тобто, без розрахунку на особисту вигоду. Вона зобов'язана уявити собі, що в новому стані отримає більше задоволення, ніж в поточному. Це припущення про вигоду і є енергія руху.

Людина відрізняється від решти природи не тільки силою і характером своїх бажань, а й тим, що бажання ці безперервно змінюються і зростають, як впродовж життя індивідуума, так і зі

зміною поколінь. На відміну від неї, інші істоти демонструють статичність. Наприклад, дослідження показують, що мавпи, які жили тисячі років тому, майже ідентичні в своїй поведінці тим, які живуть зараз. Правда, і в їхньому середовищі можна відзначити деякі зміни - адже в принципі, змінюється все - проте мова йде лише про біологічні чинники, аналогічні геологічним процесам на неживому рівні. Людська особистість, навпаки, по ходу історії зазнала важливі і суттєві перетворення.

Розвиток людського бажання насолод

Зростання бажання насолод пробуджувало в людині невичерпну потребу розвивати те, що вже було в наявності, і винаходити щось нове. Чим більше бажання, тим вищі запити, а це веде до розвитку інтелекту і до більш чіткого сприйняття реальності. Саме неухильне зростання бажання насолод просувало нас вперед, інспіруючи формування людства впродовж усієї його історії.

Спочатку людський егоїзм виявлявся лише в нагальних тілесних потребах: у їжі, сексі, створення сім'ї і т.д. Ця база закладена в людстві з найдавніших часів.

Проте індивідуум живе в суспільстві, і тому у нього виникають більш високі, соціальні прагнення. Бажання насолодитися багатством, почестями, владою і славою змінили обличчя людства. Вони привели до класового й ієрархічного розшарування, а також до нових типів суспільно-економічних структур.

Слідом за тим людина захотіла насолоджуватися знаннями. Бажання це проявилось в розвитку науки, освіти, виховання і

культури, його історичний відбиток відчутний з епохи Відродження, з часів наукової революції і аж до наших днів. Масова освіта і секуляризація суспільства також стали наслідками жаги до знань, що вимагає від нас пізнавати навколишню реальність. Нам потрібно постійно поповнювати свій запас інформації про світ, нам потрібно знати все, втручатися, досліджувати і панувати над усім.

Бажання є універсальним рушійним фактором, і якщо під цим кутом зору поглянути на процес культурного, наукового і технологічного розвитку людства, то ми прийдемо до висновку, що саме зростаюче бажання породжувало всі ідеї, винаходи та інновації. По суті, весь процес розвитку являє собою якісь технічні інструменти, пристосування, які обслуговують засоби, які розроблялися лише для того, щоб задовольняти потреби, викликані бажанням. Слід особливо підкреслити той факт, що бажання насолод розвивається не тільки в історичній перспективі, не тільки у людства в цілому, але і в окремої людини на протязі її особистого життя. Одна за одною в нас пробуджуються всілякі потреби в різних поєднаннях, що направляють хід усього нашого життя.

Таким чином, бажання насолод - це двигун прогресу. Саме воно штовхає нас вперед, обумовлюючи все, що відбувається з людиною окремо і людством в цілому. Безперервний розвиток бажання формує сьогодення, а також майбутнє, до якого ми йдемо.

Глава 2

Межі насолоди

В нашому житті можливі тільки дві трагедії. Одна - це коли не отримуєш того, що хочеш, інша - коли отримуєш. Друга гірша, це справді трагедія.

Оскар Уайльд

Вивчивши різні види насолоди - знання, влада, почесні, багатство, а також їжа, секс та інші задоволення, ми побачимо, що у всіх випадках максимальне задоволення відчувається при першому короткому контакті між бажанням і його наповненням. Як тільки наповнення здійснилося, задоволення починає згасати. Насолода в задоволеному бажанні може тривати хвилини, години або дні, однак, у підсумку, воно зникає. Навіть якщо людина довгі роки прагне досягти чогось, наприклад шанованої посади або престижного вченого ступеня, - але ледве мета досягнута, задоволення вислизає з рук. Отже, насолода, задовольняючи бажання, анулює його.

Більш того, входячи в бажання і покидаючи його, насолода формує в нас нове прагнення, яке вдвічі перевищує попереднє. Те, що вчора приносило нам задоволення, сьогодні здається абсолютно недостатнім. Ми хочемо набагато більшого. Ось, і виходить, що задоволення наших бажань збільшує їх і змушує нас докладати ще більше зусиль, щоб заповнити утворену порожнечу.

Якщо людина не хоче досягти чого-небудь, її відчуття життя притупляється і згасає. Тому й суспільство постійно забезпечує

кожного свого члена новими бажаннями, які створюють в ньому відчуття життя ще на одну майже невловиму мить. Потім, знову і знову нетривале наповнення змінюється спустошенням, і розпач зростає.

Сьогодні суспільство спонукає нас купувати все більше і більше товарів, навіть якщо у нас немає на це необхідної суми. Агресивний маркетинг, пекуче бажання відповідати соціальним стандартам і полегшені умови кредиту стимулюють нас до покупок, що набагато перевищують наші реальні фінансові можливості. Через нетривалий термін приємне збудження від чергового придбання розсіюється як дим, зате платежі будуть супроводжувати нас ще роками. У таких випадках розчарування від покупки не забувається з часом, а навпаки накопичується.

Багатство не веде до щастя, про що свідчить нове дослідження (1), проведене під керівництвом професора Деніела Канемана (2), Нобелівського лауреата з економіки. Як з'ясувалося, обивательські уявлення про вплив на настрій людини таких чинників, як багатство і здоров'я, дуже далекі від реальності. Статистика, зібрана на основі щоденних даних про настрій людей, не виявляє істотних відмінностей між багатими і бідними верствами населення. Більш того, встановлено, що такі негативні емоції, як гнів і ворожість, частіше відчувають люди вельми забезпечені. Одне з можливих пояснень такого слабкого зв'язку між добробутом і життєрадісністю вказує на те, що ми дуже швидко звикаємо до фізичного комфорту і нового рівня життя, після чого переходимо до очікувань ще більших задоволень.

Наш світ створений на основі потреби в наповненні бажань і для наповнення себе людина зобов'язана докладати зусилля. Необхідність в численних зусиллях заради досягнення бажаного пригнічує людину. Однак залишатися без набутків та благ

неможливо, і тому люди вважають за краще страждати під гнітом турбот, щоб досягти максимального достатку, але, навіть здійснивши заповітну мрію, виявляють, що це не наповнює їх. Найчастіше людина проживає все життя, так і не здійснивши навіть половини бажаного, а просто звикаючи до існуючого порядку речей.

З усього вищесказаного випливає, що наша природа ставить нас у зовсім нестерпні умови: з одного боку, наші бажання насолод неухильно ростуть, а з іншого боку, наповнення, що досягається за допомогою численних «рухів», тобто, дій і зусиль, відчувається лише протягом короткого часу, а потім зникає, залишаючи нас подвійно спустошеними.

За тисячоліття своєї історії людство розробило різні методики, щоб впоратися з одвічною проблемою і відшукати справжнє задоволення бажання насолод. У більшості своїй методики ці ґрунтуються на двох ключових принципах, що дозволяють «обдурити» бажання: формування звичок, що дають відчуття задоволення та послаблення, нівелювання самого бажання.

Перший принцип базується на привчанні до штучно зумовлених шаблонів поведінки. Спочатку людину вчать, що певна дія веде до винагороди. Виконавши таку дію, вона удостоюється поваги педагогів та схвалення оточення в цілому. Потім, заохочення поступово зводять нанівець, проте для людини дана дія вже зафіксована як фактор задоволення, вона вже внесена в поведінкову схему, як набутий рефлекс. Коли людина звикає до чогось, сама дія приносить їй задоволення. Вона ретельно виконує те, до чого привчена, і відчуває величезне задоволення, якщо їй вдається зробити це ще краще, ніж раніше. Такий принцип, як правило, супроводжується обіцянками майбутніх винагород, іноді посмертних.

Другий принцип будується на зменшенні бажання насолоджуватися. Стан людини з незадоволеним бажанням набагато сумніший, ніж у того, хто цього бажання просто не має. Перший страждає, тоді як другий «радий своїй частці» і задовольняється тим, що є. Особливо відточили цю методику східні вчення. Вони розробили численні і різноманітні системи, засновані на фізичних і духовних техніках, які знижують ступінь бажання, і як наслідок - величину страждання.

Фактично, до тих пір, поки ми заклопотані гонитвою за черговою насолодою, зберігається наш звичний спосіб життя і надії на майбутнє. Правда, відсутність наповнення може викликати у нас почуття дискомфорту і незадоволеності, проте часто сама гонка тимчасово підміняє наповнення як таке. В процесі пошуку ми відчуваємо приплив життєвих сил - завдяки оновленню бажань і руху до поставлених цілей в надії на те, що нас задовольнить їх досягнення чи, принаймні, сам шлях в цьому напрямку.

Досі ми успішно застосовували подібні методи, проте з природним зростанням нашого бажання насолод, нашого егоїзму, ці рішення стають все менш результативними. Зростаючий егоїзм більше не дозволяє людині замовчувати свої потреби, пригинаючись під планку штучних рішень. Це помітно у всіх областях, як на індивідуальному, так і на загальнолюдському рівні.

Яскравий приклад, що ілюструє зростання егоїзму в особистості, - крах інституту сім'ї. Сімейні узи, а головним чином, взаємини чоловіка і жінки першими прогинаються під ударом зростлого егоїзму, оскільки ця сфера найбільш близька людині. Озлоблене себелюбство перешкоджає подружжю належати одне одному, витримувати шлюб.

В минулому сімейна модель була захищена від потрясінь і представляла собою щось непорушне, мовби острівець

стабільності. Якщо у світі виникали конфлікти, ми вирушали на війну, якщо траплялися негаразди із сусідами, ми могли поміняти місце проживання; але сім'я завжди служила нам надійним притулком. Навіть коли людина переставала відчувати необхідність у колишніх сімейних відносинах, вона продовжувала підтримувати їх заради дітей або старих батьків, які потребують догляду. Проте сьогодні егоїзм досяг таких колосальних розмірів, що людина не зупиняється ні перед чим. Статистика розлучень (3) і неповних сімей (4) говорить сама за себе.

У глобальному масштабі, далекосяжні наслідки зростання егоїзму ставлять нас в особливу ситуацію, яка не має аналогів у всій людській історії. З одного боку, глобалізація демонструє нам, наскільки ми взаємопов'язані в усіх областях нашої діяльності, включаючи економіку, культуру, науку і освіту, а з іншого - наш егоїзм розвинувся до такої міри, що ми не в силах виносити поруч з собою чужу присутність.

Насправді, ми завжди були частинами єдиної системи, проте дотепер не усвідомлювали своєї спільності. Природа розкриває перед нами цей факт шляхом одночасного впливу двох протилежних сил. Одна з них об'єднує нас у єдине ціле, а інша відвертає один від одного і замикає кожного у свій тісний куточок. Сьогодні вплив цих сил проявляється у крайніх формах, які стають все більш жорсткими день за днем. Ми виявляємо всю міць глобальної взаємозалежності, і в той же час міцніючий на очах егоїзм змушує нас уникати усвідомлення очевидності. Якщо наша взаємна нетерпимість, відчуженість і ненависть не припиняться, ми неминуче знищимо одне одного.

Безсумнівно, що якщо егоїстичний шлях розвитку людства не зазнає радикальних змін, воно виявиться залученим в наступну світову війну із застосуванням термоядерної зброї, в результаті

чого велика частина населення світу може бути винищена. У тому ж дусі висловлювався і Ейнштейн: «Не знаю, чим люди будуть воювати в Третій світовій війні, зате знаю, чим вони будуть воювати в Четвертій, - палицями!» (5). На превеликий жаль, сьогодні його слова видаються нам реальними і загрозливими, як ніколи раніше.

Протягом усієї своєї історії людство вірило, що його чекають гарні часи, що ми будемо розвивати науку і техніку, культуру й освіту, завдяки чому життя наше наповниться радістю, благоденством і щастям. Цю концепцію чудово ілюструє атракціон «Космічний корабель Земля», що знаходиться в Діснейленді, в парку Ерсот (6). Побудований на початку 80-х років минулого століття, він демонструє своїм відвідувачам історичні віхи розвитку людства.

Подорож починається з наскальних малюнків, послідовно проходить через всі етапи - наприклад, початок використання деревини і паперу - і завершується освоєнням космосу. Концепція, що домінувала кілька десятиліть назад, лягла в основу атракціону, який оспівує велич людини, що піднімається все вище на нові піки розвитку. Людська історія представлена там як безперервний рух до щастя. Воно ось-ось настане, не сьогодні, так, завтра, не для нас, так, для наших онуків.

Пролетіли роки, і сьогодні ілюзія померкла. У кожного з нас є все, про що сто років тому можна було тільки мріяти. Ми маємо можливість розважатися, подорожувати, відпочивати, займатися спортом та інше, та інше - однак ми більше не віримо у світле майбутнє. Рожеві мрії обернулися наступаючим мороком, ознаки якого: насильство, суїцид, терор, смертельні захворювання, екологічна криза, соціальна, економічна і політична нестабільність.

Ми знаходимося у поворотній точці і, накопичивши досвід,

починаємо розуміти, що щасливе майбутнє не розпростерло нам свої обійми. Очевидно, наші діти будуть жити гірше, ніж ми. Відчуття кризи, як в особистій сфері, так і в загальнолюдській, викликане усвідомленням того факту, що всі наші досягнення і всі відомі засоби не зробили нас щасливими. Тому наростає відчуття спустошеності і безглуздості того, що відбувається, депресія і наркоманія стали головними недугами сучасності. Такі прояви безпорадності, що охопила нас тому, що ми перестали розуміти, як і чим тепер наповнювати своє бажання насолоди, догоджати своєму егоїзму, що безмірно розрісся і не знаходить задоволення, та не піддається лікуванню жодним з відомих «ліків».

Втрата надій на майбутнє яскраво виражена у молоді. Сьогодні багато молодих людей ставляться до життя зовсім не так, як свого часу ставилися до нього їхні батьки. Здавалося б, перед людиною відкритий цілий світ, який надає масу шансів для досягнення успіху та самореалізації, проте все більше і більше представників молодого покоління втрачають інтерес до життя і не бажають реалізовувати свій багатий потенціал. Вони ніби задалегідь знають, що в підсумку це не має сенсу. До того ж, вони бачать навколо себе людей старшого віку, котрі розтратили стільки фізичних і душевних сил в гонитві за насолодою і все-таки не досягли щастя. Природно, така картина зовсім не підігриває бажання молодих людей зробити щось самим. Батькам важко це зрозуміти, вони не в силах усвідомити собі причини такого підходу, оскільки в їх часи все було інакше. Справа в тому, що кожне покоління успадковує досвід і розчарування, накопичені попередніми поколіннями.

Тому на сьогодні жодне з відомих рішень не допоможе нам покращити стан справ. Тільки пізнавши фундаментальні закони природи, згідно з якими існує кожне живе тіло і природа в цілому,

ми зуміємо зрозуміти, в чому наша помилка, і знайти досконалу методику, що дозволяє задовольнити бажання насолоди, вгамувати зростаючий егоїзм. Методика ця приведе людство до життя, наповнене змістом, впевненістю і спокоєм.

---

[1] Див. публікацію в американському науковому журналі Science за червень 2006 р.

[2] *Daniel Kahneman*. Один з основоположників психологічної економічної теорії і поведінкових фінансів. Лауреат Нобелівської премії з економіки 2002 «За застосування психологічної методики в економічній науці, особливо при дослідженні формування суджень і прийняття рішень в умовах невизначеності» (Вікіпедія).

[3] За офіційними даними, на фоні зростання глобальної статистики, Росія сьогодні посідає третє місце в світі за кількістю розлучень на 1000 чол. населення.

[4] За цим показником Росія посідає лідируючі позиції.

[5] Сказано в інтерв'ю одному з журналів у 1949-му році.

[6] *Ercot - Experimental Prototype Community of Tomorrow* - експериментальний прототип завтрашнього суспільства.

Глава 3

Альтруїзм - принцип життя

Досліджуючи природу, ми виявляємо прояв альтруїзму. Термін цей походить від латинського *alter*, що означає «інший», «чужий», він був введений в ХІХ столітті французьким філософом Огюстом Контом (*Auguste Comte*), який визначив альтруїзм як протилежність егоїзму. Крім того, альтруїзмом часто називають прагнення діяти на благо ближнього, любов до ближнього, відданість і великодушність по відношенню до інших, безкорисливу турботу про чуже благо.

По суті, обидва ці терміни - «альтруїзм» та «егоїзм» - з усіх істот характеризують тільки людину. Адже такі поняття, як «намір» і «вільне бажання», відносяться лише до людського роду. У інших створінь немає можливості вибирати. Отримування і давання, поглинання і виділення, а також полювання за здобиччю і самопожертва абсолютним чином вкорінені в їх генах й інстинктах. (1) Проте ми будемо використовувати терміни «альтруїзм» та «егоїзм» у фігуральному сенсі, щоб полегшити розуміння законів, керуючих життям в природі, і зробити з цього висновки на свій рахунок.

На перший погляд, природа здається нам ареною егоїстичної боротьби індивідів, в якій перемагає найсильніший. Звідси у дослідників виникає потреба в теоріях, що пояснюють прямі й непрямі стимули, які спонукають індивідів на альтруїстичні дії. (2) Однак більш пильний і всебічний погляд виявляє загальну картину: всі форми боротьби і протистоянь ведуть як раз до ще більшої рівноваги, до підтримки існування один одного, до оздоровлення системи і до більш успішного розвитку природи в цілому.

Глобальну рівновагу в природі можна було спостерігати на початку 90-х років минулого століття, коли уряд Північної Кореї вирішив позбавити країну від вуличних кішок, що дошкуляли населенню. Через кілька тижнів після винищення більшої частини їх популяції почався інтенсивний приріст мишачого «населення», а також щурів і змій, в результаті чого виникла потреба в «імпорті» кішок із сусідніх країн. Інший яскравий приклад пов'язаний з вовками, яких ми за звичкою вважаємо шкідливими і жорстокими звірами. Уже після багаторічної кампанії з масового відстрілу вовків з'ясувалося, який великий внесок вони вносять в регулювання поголів'я оленів, кабанів, а також різних гризунів. Виявилось, що на відміну від людини, що вважає за краще полювати на найбільш здорових індивідів, вовки полюють на хворих і слабких особин, тому їх і називають «санітарами лісу». Таким чином хижаки сприяють збереженню здорової обстановки серед інших тварин свого ареалу.

Все більше заглиблюючись у природу, наукова думка виявляє, що всі її складові взаємопов'язані між собою, подібно частинам єдиної універсальної системи. Хоча ми переносимо на природу свої почуття, вважаючи, що їй властива жорстокість, проте насправді винищення однієї істоти іншою є дією, яка забезпечує продовження гармонії та здоров'я у загальній системі природи. Аналогічним чином, в нашому тілі щохвилини вмирають і оновлюються мільярди клітин - від чого, власне, і залежить течія життя.

Гармонія між клітинами живого тіла. У кожному багатоклітинному організмі кидається в очі цікаве явище. Якщо розглядати будь-яку клітину окремо, її поведінка представляється егоїстичною, вона «думає» лише про себе саму. Проте якщо ми подивимося на неї як на частину системи, як на клітину тіла, то виявимо, що для себе вона одержує лише мінімум, необхідний для

існування, а всю іншу свою діяльність спрямовує на користь організму. Клітина поводить себе подібно альтруїсту, «думаючи» лише про загальне благо і діючи відповідно до цього.

Між клітинами тіла повинна дотримуватися повна гармонія. В ядро кожної з них закладений генетичний код, який містить повну інформацію, необхідну для потенційного створення усього тіла. Кожна клітина зобов'язана усвідомлювати існування тіла, кожній клітині повинно бути відомо, чого потребує тіло, і що вона може для нього зробити. В іншому випадку, тіло не здатне було б існувати. Кожна клітина порівнює, співвідносить і узгоджує своє буття із загальними потребами організму. Вся життєдіяльність клітини, початок і припинення її поділу, набуття спеціальних навичок, рух у напрямку до певної точки тіла підпорядковується загальним потребам.

Об'єднання створює життя на новому шаблі. Хоча у всіх клітинах нашого тіла укладена одна і та ж генетична інформація, кожна з них активізує свою частину спадкових відомостей, згідно зі своїм місцем і з власною функцією в тілі. На початкових етапах розвитку плоду всі його клітини ідентичні, проте з часом вони сортуються, і кожна набуває властивостей клітин певного типу. У кожній клітині свій «розум», однак загальне альтруїстичне об'єднання робить можливим виникнення нової істоти, цілісного організму, розум якого відноситься вже до більш високого ступеня розвитку. Він присутній не в якійсь окремій клітині, а саме в об'єднанні між ними.

Егоїстична клітина - це ракова клітина. Здорові клітини тіла підпорядковуються широкому спектру законів і обмежень. На відміну від цього, ракові клітини взагалі не звертають уваги на обмеження. Рак - це такий стан, коли тіло руйнується власними клітинами, що запустили процес невідконтрольного

саморозмноження. Під час цього процесу ракова клітина веде невпинний поділ, не рахуючись з оточенням і не реагуючи на запити тіла. Хворі клітини руйнують оточення, створюючи, тим самим, вільний простір для свого зростання. Вони стимулюють найближчі кровоносні судини до вrostання в злоякісну пухлину, щоб підживлювати її, і таким чином змушують працювати на себе весь організм.

Своєю егоїстичною діяльністю ракові клітини викликають смерть. Вони продовжують свою руйнівну справу, незважаючи на те, що це не несе їм ніякої користі. Навпаки, смерть тіла, у результаті, поставить крапку і на його «вбивцях». Вся та витонченість, до якої вони вдаються, опановуючи тілом, веде їх лишень до самознищення. Так само і егоїзм, догоджаючи собі, веде до смерті все, включаючи себе самого. Егоїстична поведінка і «неувага» до загальних потреб - вірний і прямий шлях до загибелі.

Життя індивідуума щодо життя спільності. У разі необхідності клітина «відмовляється» від продовження свого життя заради інтересів тіла. У період генетичних деформацій, здатних перетворити певну клітину в ракову, вона активізує механізм, що веде до припинення її життя. «Побоювання», що вона стане раковим вогнищем і піддасть небезпеці весь організм, змушує клітину відмовитися від свого життя заради загального блага.

Аналогічні альтруїстичні прояви, тільки в інших обставинах, можна спостерігати, наприклад, у цвілі грибків *Dictyostelium mucoroides*. В ідеальних умовах вони існують у вигляді окремих клітин, які забезпечують себе їжею і самостійно розмножуються. Проте при виникненні нестачі в їжі вони об'єднуються і створюють багатоклітинний організм, в процесі формування якого частина клітин відмовляється від продовження власного життя, щоб підвищити здатність виживання інших клітин.

Допомога ближньому. Безліч прикладів альтруїзму в природі призводить дослідник мавп Франс де Вааль у своїй книзі «*Good Natured*» («Добрі за природою»). В ході одного з описаних там експериментів дві мавпи були розділені прозорою перегородкою, що дозволяла їм бачити одна одну. Кожній мавпі їжа видавалася в різний час, і обидві намагалися передати її одна одній крізь перегородку.

Спостереження показали, що мавпи схильні підвищувати чуйність і турботу до себе подібних, коли хтось із них травмований або відчуває обмеження в чому-небудь. Мавпа-інвалід зуміла прожити два десятки років у важких кліматичних умовах і навіть виростити п'ять дитинчат лише завдяки допомозі з боку інших особин. Інша мавпа з обмеженими розумовими та моторними здібностями вижила завдяки своїй дорослій сестрі, котра дуже довгий час носила її на спині і захищала її. Самка, яка втратила зір, удостоїлася особливого захисту з боку чоловічих особин. Бабуїн, брата якого убив напад епілепсії, поклав руку йому на груди і твердо стояв на шляху асистентів, які намагалися наблизитися до них.

Так само поводяться і багато інших тварин. Дельфіни допомагають своїм пораненим родичам і тримають їх близько до поверхні води, щоб запобігти фатальному зануренню. Слони, старий товариш яких помер, усіма силами намагалися підняти його, підкладаючи хоботи і бивні під його тіло, в результаті чого кілька бивнів навіть було зламано. Коли куля мисливця пробила легеню слонихи, інші слони пригнулись під нею, щоб не дати їй впасти на землю.

Колективне суспільство в тваринному середовищі. Тваринний світ показує нам чудові приклади життя в колективному співтоваристві, кожен член якого діє заради загальної користі.

Подібні прояви поведінки можна спостерігати у мурашок, у ссавців, у птахів й у інших представників фауни планети.

Біологи Амоц і Авішаг Зааві досліджуючи колективне життя арабських сірих дроздів (3) - співочих птахів, поширених в пустельних районах, описали численні форми альтруїстичної поведінки. Арабські сірі дрозди живуть групами, спільно захищають свої володіння і всі разом піклуються про загальне гніздо. Під час спільного прийому їжі один з членів групи «стоїть на сторожі», незважаючи на власний голод. Особи, що знайшли їжу, віддають її іншим, перш ніж насичуються самі. Дорослі годують пташенят, що належать іншим членам групи, і дбають про всі їхні потреби. З наближенням хижака сірі дрозди кричать, щоб попередити своїх товаришів, хоча тим самим виявляють себе. Більше того, вони ризикують життям у спробах визволити члена групи, що потрапив в кігті хижака.

Взаємозалежність. Наукові дослідження виявили незліченні приклади обопільної залежності, з яких ми наведемо лише один, що описує взаємовідносини між представниками рослинного і тваринного рівня. Рослина юка перебуває в симбіозі з метеликом юка. Самки метеликів запилюють рослину, збираючи пилок з тичинок однієї квітки і точно приліплюючи її до стовпчика (3) маточки іншої. Після цього самка метелика відкладає яйця в рильце, де пізніше формується насіння юки. З'являються гусениці, що харчуються дозріваючим насінням, залишаючи при цьому досить паростків для продовження симбіотичного ланцюжка. Подібна система взаємин забезпечує життя і метеликам, і рослинам.

Без біди і без потреби. В незайманому людиною середовищі тварини поведуться відповідно до того, що добре для спільності, хоча і прийнято думати, ніби в їхньому світі «виживає найсильніший». Про це пише американський професор Бергстром в

статті «Еволюція соціальної поведінки». (5) В такому співтоваристві тварини завжди підтримують рівновагу і щільність заселення території відповідно до умов життя і харчування. Жодна з частин біоценозу не страждає від нестачі або відсутності чогонебудь, якщо тільки не відбулася «аварія», наслідки якої спільність виправляє з максимально можливою швидкістю. В цілому, спільність забезпечує кожного індивіда найоптимальнішими умовами для виживання і найкращого використання ресурсів навколишнього середовища.

Все в природі зводиться до єдності. Еволюція природи доводить, що процес перетворення всього світу в одне «маленьке село» не випадковий, він є природним етапом розвитку цивілізації в напрямку до досягнення загальної гармонії. В результаті, сформується єдина система, всі частини якої будуть взаємопов'язані двобічними відносинами і співпрацею заради загальних інтересів. Так стверджує біолог д-р Елізабет Саторіс, (6) член Всесвітньої Ради Мудреців (*World Wisdom Council*).

У лекції (7) на Токійському симпозиумі, де ми обидвоє брали участь, вона підкреслила, що всякий еволюційний процес, включає в себе етапи індивідуалізації, конфліктів та суперництва, в результаті яких, індивіди об'єднуються в загальну гармонійну систему. За словами д-ра Саторіс, процес розвитку життя на Землі доводить це. Мільярди років тому Земну кулю населяли бактерії. Вони розмножувалися, що призвело до конкуренції за природні ресурси, такі як їжа і ареали проживання. Внаслідок цієї конкуренції виник новий організм, краще пристосований до умов навколишнього середовища, - колонія бактерій. Фактично, це об'єднане співтовариство, що діє як одне тіло. Подібним чином одноклітинні організми розвинулися в багатоклітинні, аж до виникнення складних живих тіл - рослин, тварин і, нарешті,

людини.

У кожного індивіда є свої особисті інтереси, еволюція ж полягає в тому, що всі індивіди з'єднуються в одне тіло і діють на благо його загальних інтересів. У нинішніх процесах, пережитих людством, д-р Саторіс бачить обов'язковий етап на шляху до виникнення єдиної загальнолюдської сім'ї - співтовариства, яке забезпечить інтереси всіх, якщо тільки ми станемо його повноцінними частинами.

Глибоке вивчення фундаментальних законів природи показує, що альтруїзм - це основа життя. Кожен організм і кожна система складається із сукупності клітин або частин, що діють спільно, доповнюючи одна одну шляхом віддачі і взаємодопомоги, поступаючись одна одній і живуть згідно з альтруїстичним принципом «один за всіх». Продовжуючи свої дослідження, ми знаходимо все нові й нові приклади того, що всі частини природи міцно взаємопов'язані і що загальний закон світобудови - є **альтруїстичне об'єднання егоїстичних частин**, а коротше: **закон альтруїзму**.

Сила природи вибудувала життя таким чином, що кожна клітина зобов'язана бути альтруїстичною по відношенню до інших заради побудови живого тіла. Природа створила закони, згідно з якими клітини і органи «склеюються» в живе тіло за допомогою своїх альтруїстичних взаємин. Звідси випливає, що сила, яка створює і підтримує життя в природі, є безкорисливою силою любові і віддачі, яка прагне формувати життя, засноване на дотриманні закону альтруїзму, на гармонійному і збалансованому існуванні всіх частин єдиного цілого.

---

[1] У зв'язку з цим див. статтю «Еволюційне походження альтруїстичного гена» (The Evolutionary Origin of an Altruistic Gene) під авторством Неделку

(Nedelcu) і Мічода (Michod), опубліковану в травні 2006 р. в журналі Molecular Biology and Evolution. Посилання в інтернеті:

<http://mbe.oxfordjournals.org/cgi/reprint/msl016v1>

[2] У біологічному контексті прийнято визначати альтруїзм як поведінку, що приносить користь іншим, - на перший погляд, за рахунок здатності індивіда до виживання і розмноження. Щоб пояснити подібний образ дій, було розроблено цілий ряд теорій. Далі ми наведемо основні концепції. Теорія «групового вибору» стверджує, що альтруїзм служить інтересам групи, до якої належить індивід, а тому цей індивід теж користується його плодами. Відповідно до теорії «родинного вибору», якщо альтруїзм звернений на родичів, що володіють схожими генами, то індивід побічно підтримує виживання власних генів. Теорія «обопільності» заявляє, що альтруїстична поведінка заснована на певній компенсації, яку індивід отримує за свою дію. «Принцип обтяження» відводить альтруїзму роль того засобу, за допомогою якого індивід правдиво виявляє свої особливості і гідності.

[3] Arabian babbler - *Turdoides squamiceps*.

[4] Середня частина маточки у квітці, що несе рильце.

[5] Проф. Теодор Бергстром (Theodore C. Bergstrom). «Еволюція соціальної поведінки: індивідуальні та групові моделі відбору» («The Evolution of Social Behavior: Individual and Group Selection Models») / / Джерело: Journal of Economic Perspectives, том 16, випуск 2, весна 2002, стор 67-88. Джерело в інтернеті: <http://www.wcfia.harvard.edu/seminars/pegroup/bergstrom.pdf>

[6] Elisabeth Sahtouris, Ph.D.

[7] А також у статті «Біологія глобалізації» («The Biology of Globalization»). / / Джерело: © 1998 змінений варіант першої публікації в Perspectives in Business and Social Change, вересень 1997.

Глава 4

Порушення балансу

Людино! Не шукай іншого винуватця зла; цей винуватець - ти сама.

Жан-Жак Руссо. (1)

Людина - найжорстокіша із звірів.

Фрідріх Ніцше. (2)

Людина - єдина тварина, яка червоніє. Чи повинна червоніти.

Марк Твен. (3)

Всі компоненти природи, крім егоїзму людини, діють відповідно до закону альтруїзму, перебувають у рівновазі зі своїм оточенням і створюють гармонійні системи. З порушенням балансу організм починає руйнуватися, а тому здатність відновлювати рівновагу є умовою його існування. Фактично, усі захисні сили тіла спрямовані на підтримання балансу. Говорячи про міць або слабкість організму, ми маємо на увазі його здатність зберегти рівновагу.

Необхідність в підтримці балансу зобов'язує кожного індивіда до альтруїстичної діяльності по відношенню до тієї системи, частиною якої він є. Саме дотримання рівноваги лежить в основі загальної гармонії і досконалості природи. Якщо який-небудь індивід не підпорядковується цьому принципу життя, принципу альтруїзму, тим самим, він порушує рівновагу. Два даних терміна - альтруїзм і рівновага - сполучені один з одним, як причина і наслідок.

У всіх істотах, крім людини, закладена програма дотримання рівноваги, згідно з якою вони постійно роблять дії, що вимагаються

для підтримки балансу. Вони завжди знають, як поступати, і не потрапляють у скрутні ситуації, в яких їм було б незрозуміло, що робити самим і в які взаємовідносини потрібно вступити зі своїм оточенням. Вони не володіють свободою, щоб діяти за власним бажанням, і тому, зрозуміло, ніяк не можуть порушити природну рівновагу.

Лишень ми, люди, позбавлені подібної програми дій. Природа не закладає в нас з народження знання й інстинкти, яких було б достатньо для того, щоб жити в рівновазі. Як наслідок, ми не знаємо точно, який шлях веде до правильного існування, тобто, до балансу з оточуючим нас світом. Відсутність програми рівноваги призвела до того, що наш розвиток рухається в егоїстичному напрямку. Ця тенденція посилюється з покоління в покоління і помітна, головним чином, в громадській сфері. З цієї причини, людина намагається задовольнити своє бажання насолоди, не рахуючись з іншими людьми і не наповнюючи їх існування. Ми не прагнемо до альтруїстичного з'єднання з ближніми, як прийнято в природі, і не знаємо, що саме в цьому закладена досконала насолода, до якої нас так відчайдушно тягне. Адже стан рівноваги - це досконалий стан повного щастя, коли все перейнято гармонією, коли немає потреби в будь-якому опорі або у зведенні різного роду захисних бастионів.

Пильно вивчивши себе зсередини, ми переконаємося, що кожен з нас думає лише про власне благополуччя, і всі наші взаємини з ближніми переслідують тільки особисту вигоду. У бажанні хоч трохи поліпшити своє життя, ми погодилися б на те, щоб непотрібні нам люди просто зникли, розчинилися. За винятком нас, жодне інше створіння природи не здатне ставитися до оточуючих з наміром заподіяти їм шкоду, грабувати і використовувати їх. Жодне створіння не може задовольнятися

утиском оточуючих і насолоджуватися їх стражданнями. Тільки *Homo sapiens* уміє здобувати задоволення з мук іншого. Відомий вислів свідчить, що пройти повз ситого лева набагато безпечніше, ніж повз ситу людину...

Протягом поколінь в нас розвивалася егоїстична потреба задовольняти себе за рахунок ближніх. Це прагнення суперечить базовій тенденції сили природи, яка прагне наділяти кожного індивіда оптимальними умовами життя. Таким чином, людський егоїзм - це єдина в світі руйнівна сила. Лишень вона порушує рівновагу глобальної природної системи.

Кожен з нас дорівнює іншому в тому, що бажає використовувати собі подібних для особистої вигоди, всіма доступними засобами, абсолютно не беручи до уваги, що своє благополуччя він будує на чужих руїнах. І абсолютно неважливо, яке виправдання ми при цьому собі придумуємо.

Людина відчуває, що всі створіння світу повинні знаходитися під її владою і служити її особистій вигоді. Різниця ж полягає лише в специфіці вибору засобів. Один вибирає експлуатацію людей заради низинних жадань, інший - заради влади, а третій - заради почестей. Якби це не було пов'язано з великими клопотами, то кожен погодився б експлуатувати світ, отримуючи від нього відразу всі ці насолоди: і багатство, і владу, і почесні. Однак людина змушена робити вибір відповідно до своїх можливостей і здібностей.

Ось що цікаво: щоб прокласти курс до мирного життя, насамперед потрібно як слід проявити нашу егоїстичну природу. Насправді, той факт, що наш егоїзм постійно зростає, не випадковий і не засуджується. Його зріст покликаний показати нам, у чому саме ми відхиляємося від загального закону реальності, закону альтруїзму. Відхилення це лежить в основі всіх життєвих проблем, і

зростаючий егоїзм веде нас до виправлення настільки згубної похибки. Поступово ми усвідомлюємо, що наше себелюбство, яке закликає лише насолоджуватися за рахунок ближніх, протилежне загальній силі природи, пронизаної альтруїзмом, властивістю любові і взаємовіддачі. Надалі цей антагонізм між нами і силою природи ми коротко називатимемо «порушенням рівноваги з природою» або просто «порушенням рівноваги». Ну, а набуття людиною властивості альтруїзму ми будемо називати «рівновагою з природою».

---

[1] Жан-Жак Руссо, «Визнання віри Савойського вікарія» з роману «Еміль, або Про виховання»

[2] Фрідріх Ніцше, "Так говорив Заратустра», частина третя, «одужує», параграф 2

[3] Марк Твен, «По екватору»

Чим ми насолоджуємося?

Як вже було сказано, наші бажання поділяються на два типи: фізичні і людські або насущні і соціальні. Давайте розглянемо соціально-людські бажання, щоб зрозуміти, який фактор в системі наших взаємин з ближнім викликає дисбаланс.

Соціально-людські бажання поділяються на три основні категорії:

- бажання багатства;
- бажання почестей і влади;
- бажання знань.

Ці категорії відображають всі нефізичні бажання, які можуть у нас прокинутися.

Соціально-людські бажання називаються такими за двох причин:

1. Людина переймає їх від суспільства. Живучи наодинці, вона не прагнула б до подібних насолод.
2. Бажання ці можуть реалізуватися виключно в рамках суспільства.

Для більшої точності скажемо, що нагальні потреби називаються фізичними бажаннями, а все, що понад це, відноситься до соціально-людських бажань. Якщо в нас пробуджується якесь бажання, що перевищує нагальну потребу, то ми можемо проаналізувати **спосіб його застосування**. Насправді, саме для цього подібні бажання в нас і розвиваються.

Для кожного з нас характерно своє особливе поєднання соціально-людських бажань. До того ж протягом життя поєднання це змінюється. Висловлюючись схематично, одній людині притаманне сильне бажання володіти грошима (багатства), іншій – бажання почесей, третій – бажання знань.

«**Гроші**» уособлюють прагнення заволодіти чим-небудь, перетворивши на приватне надбання. У ідеалі, людина хоче отримати весь світ, щоб все належало тільки їй.

«**Почесті**» - це вже більш «високе» бажання. Людина більше не хоче отримувати все в свої руки, подібно до маленької дитини. Навпаки, вона розуміє, що оточена величезним світом, і вважає за краще працювати все життя, щоб домогтися поваги і пошани з боку оточуючих. Вона навіть готова платити за те, щоб її шанували. На відміну від примітивного жадання грошей, що дозволяють «роздувати» себе незліченними придбаннями, бажання почесей приваблює людину не скасуванням ближнього, а наявністю зовнішньої повноцінної особистості, яка буде поважати її, прославляючи над собою. Таким чином, «почесті» уособлюють

бажання людини отримати весь світ - але вже не в свою власність. Навпаки, нехай світ залишається зовні і шанує нас, благоговіючи до самозабуття.

«Знання» символізують владу ще більш масштабну. Мова йде про бажання знайти мудрість, пізнати всі сторони і деталі реальності, вивчити механізм світобудови і зрозуміти, як звернути природу і людей собі на користь. Знання означають безмежну владу за допомогою розуму.

Будь-яке бажання, що виходить за рамки насущних потреб, переймається нами від суспільства. Відповідно, ступінь успіху або невдачі в задоволенні цих бажань вимірюється лише відносно суспільства. Вже зазначене нами дослідження професора Деніела Канемана показало, що інтенсивність свого емоційного відчуття щастя люди оцінюють, головним чином, відповідно до суспільних критеріїв. З'ясувалося також, що ступінь переживання нами щастя залежить не стільки від нашого особистого успіху, скільки від зіставлення його з успіхами оточуючих. Як наслідок, зростання матеріального добробуту не робить нас щасливішими - адже з кожною новою фінансовою надбавкою ми порівнюємо себе зі ще більш багатим оточенням.

Фактично, визначити ступінь свого щастя або страждання ми можемо лише щодо інших людей. Менше у них - більше у нас, більше у них - менше у нас. Коли хтось інший добивається успіху, в нас пробуджується заздрість, а іноді автоматично спалахує природна непідконтрольна реакція, і тоді всередині себе ми відверто бажаємо йому зазнати фіаско. Коли хтось інший оступається, ми радіємо, бо в порівнянні з цим наш стан відразу ж покращився. Страждання багатьох, це вже саме по собі втішно, так як є яскравим прикладом «відносності» і соціальної орієнтованості наших оцінок.

Звідси випливає, що людські насолоди, не вкладаються в рамки насущних фізичних потреб, бо залежать від нашого ставлення до ближнього, іншими словами, від того, в якому ключі ми сприймаємо свої взаємини з оточуючими. Нам гріють серце не нові придбання як такі, а набуття панування над іншими, влади і поваги в очах суспільства (а тому, і у власних очах).

Таке егоїстичне ставлення до ближнього викликає дисбаланс, невідповідність між нами і загальним законом природи, законом альтруїзму. Егоїстичне прагнення піднятися над оточуючими, насолодитися за їхній рахунок і відгородитися від них суперечить прагненню природи зібрати усі свої частини воєдино за допомогою альтруїзму. У цьому і криється джерело наших страждань.

Нехай ми незнайомі з тими чи іншими законами природи, проте вони як і раніше впливають на нас, будучи абсолютними та непорушними. Якщо хтось порушив один з них, саме його відхилення стає фактором впливу і зобов'язує людину повернутися до дотримання «правил гри». Нам вже відомі багато законів природи, що діють на неживому, рослинному і тваринному рівні, включаючи наше тіло. Проте ми помилково вважаємо, що на людському рівні, в сфері взаємовідносин, абсолютних законів немає. Помилка ця викликана тим, що, перебуваючи на певному щаблі розвитку, неможливо зрозуміти його закономірність - для цього потрібно зійти на вищий щабель. Тому ми і не в силах простежити чіткий взаємозв'язок між егоїстичною поведінкою стосовно ближнього і негативними явищами свого життя.

Правильне і розумне використання егоїзму

Егоїзм став чинником дисбалансу, але це не означає, що він підлягає скасуванню, - потрібно лише внести корективи в спосіб його застосування. Впродовж всієї своєї історії людство намагалося тими чи іншими способами досягти рівноваги, любові та соціальної справедливості, анулюючи егоїзм або намагаючись штучно зменшити його. Революції та громадські зміни слідували один за одним, проте, в підсумку, всі як одна терпіли невдачу. Причина в тому, що рівноваги можливо досягнути лише шляхом правильного поєднання всієї потужності отримання з усією міццю віддачі.

З попередньої глави ми знаємо, що загальний закон, який діє в кожному живому тілі, це об'єднання егоїстичних частин за альтруїстичним принципом. Дві ці фундаментальні протилежні сили - егоїзм і альтруїзм, отримання і віддача - присутні в кожному субстраті, в кожному явищі, в кожному процесі і в кожній істоті. У всіх сферах, включаючи матеріальну, емоційну і будь-яку іншу, завжди присутні дві сили, а не одна. Доповнюючи і врівноважуючи одна одну, вони можуть проявлятися по-різному: електрон і протон, негативний і позитивний заряд, відштовхування і притягування, мінус і плюс, ненависть і любов. Кожен елемент природи взаємодіє з системою, частиною якої є, і в цих взаєминах гармонійно поєднуються отримання і віддача.

Природа прагне привести нас до досконалості і необмеженої насолоди. Егоїзм закладений в нас саме для того, щоб ми могли насолоджуватися. Звідси випливає, що немає потреби або приводу для того, щоб анулювати його. Нам потрібно лише виправити його, а точніше, змінити спосіб застосування нашого бажання з егоїстичного на альтруїстичний. Правильний розвиток дозволить

здіяяти всю міць закладеного в нас бажання насолод - але вже у виправленому вигляді. Більше того, оскільки егоїзм є нашою природою, у нас немає ніякої можливості протидіяти йому чи обмежувати його на тривалий час - адже подібні заходи спрямовані проти самої природи. Спробувавши здійснити їх, ми виявимо, що це не в нашій владі.

Сформована сьогодні ситуація начебто не свідчить про те, що природа прагне нас насолодити. Причина проста: на відміну від всіх інших рівнів природи, наш егоїзм ще не завершив свого розвитку, ще не «дозрів».

Будь-яка частина природи знаходиться під цілеспрямованим управлінням. Мова йде про поступовий поетапний розвиток, як плід на дереві управляється з благою метою, щоб, в підсумку, дозріти й стати солодким. Однак скільки станів проходить цей плід з моменту зав'язі і до остаточного дозрівання! Всі його стани, що передують остаточному, не тільки не вказують, яким солодким він стане, а навпаки, демонструють нам форми протилежні. Іншими словами, чим солодший дозрілий плід, тим більше він гіркий і непривабливий в попередніх станах свого розвитку.

Фактично, поки створіння не досягне своєї найвищої точки і форми, свого остаточного дозрівання - в ньому не розпізнати досконалості сили природи. Якщо говорити про нас, людей, то наш поточний стан ще не досяг фінальної досконалості, і тому виглядає неблагополучним. Разом з тим, за аналогією з дозріваючим плодом, жодна з наших властивостей не призначена для знищення, адже в іншому випадку, вона відпочатку не була б у нас закладена.

Сила егоїзму - це чудова сила. Завдяки їй ми розвивалися дотепер і завдяки їй ми досягнемо досконалості. Саме вона штовхає нас вперед і робить можливим безмежний розвиток. Без нього ми не прийняли б форму людського суспільства і не відділилися якісно

від тваринного світу. Сьогодні завдяки своєму егоїзму ми більше не готові задовольнятися знайомими тимчасовими насолодами, і вимагаємо того, що виходить за їх вузькі рамки.

Вся мудрість в тім, щоб знайти спосіб, що дозволяє розумно використовувати силу егоїзму. Треба навчитися застосовувати його на шляху до альтруїстичного об'єднання з ближнім, не вимагаючи від людини придушувати природні егоїстичні сили і прагнення, з якими вона народилася, а лише правильно і ефективно використовувати їх, щоб досягти досконалості. Від людини в процесі її розвитку вимагається правильно і гармонійно скомпонувати всі притаманні їй властивості, параметри та тенденції, поставивши їх на службу розвитку.

Криза - це можливість відновити рівновагу

У китайській мові слово криза складається з двох символів: один означає небезпека, а другий - шанс .

Джон Ф. Кеннеді.

Природа прагне до рівноваги і робить все, щоб стабілізувати всі свої частини. Розглянемо, наприклад, що відбувається при виверженні вулкану. Внутрішній тиск в надрах земної кори зростає доти, доки зовнішня оболонка Землі більше не може його врівноважувати. Виникає стан дисбалансу на неживому рівні, що вирішується шляхом вулканічного виверження, завдяки чому тиск стабілізується. Так діє природа, врівноважуючи те, що проявляє незбалансованість.

Згідно законів фізики та хімії, єдиною причиною будь-яких

рухів матерії або об'єкту є прагнення до рівноваги. Прагнення це приводить до вирівнювання тиску, концентрації, температури та інших параметрів, в результаті чого ми спостерігаємо скупчення води в низинах, витік тепла і холоду, а також багато інших явищ. В науковій мові стан рівноваги називається «гомеостаз» - від грецьких слів *homoios* (подібний) і *stasis* (стан). До цього стану прагнуть усі існуючі в реальності тіла.

Однак на людському рівні досягнення рівноваги пов'язане з усвідомленою участю в процесі. Звідси стає ясно: доки ми не усвідомимо того факту, що егоїстичне ставлення до ближнього завдає шкоди нам самим і всьому світу, від нас нічого не можна вимагати. Замість цього природа допомагає нам, сигналізуючи про утворений дисбаланс, і тим самим веде до точки глобальної кризи в процесі егоїстичного розвитку.

Мета цієї кризи - підвести нас до усвідомлення того, що ми стоїмо на невірному шляху, і прийшов час взяти правильний курс. Криза - не покарання, вона покликана спрямувати нас до досконалості. По суті, у світі взагалі немає покарань, адже ми не винні в тому, що створені егоїстами. Тому в нашому світі і є лише засоби для того, щоб просувати людський розвиток.

Слід пам'ятати, що людина, як матеріал, суттю якого є бажання насолоди, здатна рухатися, прогресувати і діяти лише внаслідок потреби, нестачі в чому-небудь. Ми діємо, виходячи лише з ненаповненого бажання, і рухаємося лише в бік його майбутнього наповнення. Коли ми відчуваємо дефіцит в чому-небудь, коли нас охоплює незадоволення, ми страждаємо і починаємо шукати вирішення проблеми. Така схема нашого розвитку і просування. Німецький філософ Артур Шопенгауер описує це так: «На перший погляд, люди тягнуться вперед, проте насправді їх підштовхують ззаду».

Криза - це розкриття «вад», які спочатку і навмисно були закладені в людській природі, щоб надати нам можливість самим «виправити» їх, та за допомогою цієї дії, перейти на вищий рівень. У минулому, сотні тисяч років тому, людство було нездатне зрозуміти причину своїх страждань. Проте сьогодні ми достатньо дозріли, а, отже, можемо зрозуміти причину і розгледіти, що страждання спрямовують нас на надбання альтруїзму, на надбання властивості любові і віддачі, притаманної самій природі. Людину наших днів природа вже може «запитати»: «Чи правильно ти реагуєш на те, що тобі передано?» Адже тепер поряд з черговим лихом природа передає людині також усвідомлення його причини.

Дотепер природа ставилася до людини досить просто, пробуджуючи в ній ті чи інші бажання і з їх допомогою підштовхуючи її до розвитку. В результаті, просування людини характеризувалося незліченними варіаціями в таких областях, як соціум, культура, освіта, наука і техніка. Однак раптово ми опинилися в глухому куті і сповільнюємо хід, щоб проаналізувати самих себе. Фактично, з цього моменту ми знайшли здатність вивчати свої бажання - мало того, тепер ми зобов'язані це робити. Неможливо і надалі розвивати свідомість лишень в напрямку того, **як** найкращим чином задіяти наші бажання. Прийшов час подумати про бажання як такі та розглянути їх з боку: «Я людина. У мене є бажання. **Що** я з ними роблю і **заради чого?**». Кожному з нас необхідно поглянути на себе з боку і спробувати винести судження про самого себе.

Насправді, сила природи незмінна у своїй самовіддачі. Природа робить на нас постійний натиск, з тією метою, щоб ми прийшли в рівновагу з нею. Єдиний фактор, який змінюється і зростає згідно закладеної в нього програми, це наявний в нас егоїзм. Саме зростаюче протиріччя між ним і силою природи

невпинно посилює дисбаланс, який відчувається нами у вигляді натиску, дискомфорту, страждань і криз. Розмах цих негативних явищ залежить від міри нерівноваги, що створилася. Звідси зрозуміло, чому в минулому почуття страждання і занепокоєння було слабше і від чого воно росте день за днем.

Таким чином, ми самі, в міру свого дисбалансу з природою, визначаємо величину страждання або щастя, яке будемо відчувати. Іншими словами, ми є анти-інтегральними частинами інтегральної системи - саме це становить причину страждання, саме тут корінь всіх ускладнень і криз.

Зв'язавши всі кризові явища на індивідуальному і на глобальному рівні з фактором системного дисбалансу, з людським егоїзмом, ми зможемо просунутися до вирішення проблеми. Коли негаразди супроводжуються розумінням причини, яка їх викликала, коли в них простежується мета, це робить їх ефективними. Вони стають енергією для руху вперед. В такому випадку, криза - це не вирок, а більш прогресивний етап розвитку людства, що виявляється спочатку як заперечення поточного етапу. Якщо тільки ми змінимо своє ставлення і усвідомлення, якщо ми по-іншому поглянемо на те, що відбувається з нами, то побачимо, що ситуація, яка здається сьогодні кризовою, насправді являє собою безцінну можливість для сходження.

Глава 5

Дотримання законів природи

*Неможливо правильно вести переслідування,
якщо мета задана невірно.*

Френсіс Бекон. (1)

Мета життя

Загальна сила, що діє в природі і підтримує її існування, є альтруїстичною. Вона зобов'язує всі складові природи функціонувати подібно до органів одного тіла, в рівновазі і гармонії. Реалізація цієї умови дозволяє прийти до такого об'єднання, яке називається «життя». На усіх рівнях, окрім людського, існує подібний альянс, а значить, мета людини полягає в тому, щоб створити його самій. Саме до цього підштовхує нас природа. Правильне об'єднання досягається за допомогою альтруїстичного відношення до ближнього, що проявляється в турботі про благо інших і приносить людині досконалу насолоду. Вона є результатом того, що, об'єднуючись з ближнім, людина приходить в рівновагу із загальним законом природи і включається в природну досконалість.

Ми - єдині істоти, дії яких не продиктовані взаємною консолідацією, - а тому, не відчуваємо «життя». Правда, в звичайному розумінні ми «живемо», проте нам ще належить усвідомити, що термін «життя» означає зовсім інший вид буття.

Шлях, що веде до здійснення нашої мети, включає в себе довгий етап егоїстичного розвитку, що займає тисячоліття. У

результаті, ми набираємося достатнього досвіду і розуму, щоб відкинути надію на щасливий результат потуг себелюбства, і розуміємо, що зростання егоїзму лежить в основі усіх проблем, з якими ми стикаємося. Ну, а на наступному етапі нам належить усвідомити той факт, що всі ми є частинами єдиної системи, і тому необхідно відноситися до інших людей відповідно до закону альтруїзму, щоб об'єднатися з ними, так як органи одного тіла.

Напочатку ми зробимо це лише для того, щоб позбутися накопичених проблем, - і миттєвою нагородою нам, дійсно, стане спад негативу у всіх сферах життя, яке наповниться сенсом і значенням. Проте, почавши процес, ми побачимо, що місія, покладена на нас природою, має на увазі набагато більше, ніж просто комфортне фізичне існування. Адже якби справа обмежувалася лише цим, то альтруїстична програма рівноваги була б викарбувана в нас також, як і в усьому іншому створінні.

В дійсності, ми наділені егоїстичною природою лише для того, щоб самим усвідомити згубність нашого себелюбства в його нинішньому вигляді. Воно заподіює нам зло, оскільки є протилежним величній сутності самої природи. Самостійний пошук рівноваги поступово підводить людину до усвідомлення цінності й переваги альтруїстичної властивості - властивості любові та віддачі ближньому.

Як ми вже знаємо, кожен елемент природи діє на благо системи, в якій він знаходиться. Однак мова тут йде про інстинктивно-збалансований стан на матеріальному рівні, тоді як людина відрізняється від інших рівнів природи тим, що є істотою розумною. Вона володіє силою думки - найпотужнішим чинником реальності. Розумова здатність перевершує категорії неживого рівня, такі як сила тяжіння, електростатична сила або сила магнітного випромінювання. Думка вища сили, що викликає

зростання і розвиток на рослинному рівні; вона вища сили, що спонукає тварин прагнути до того, що їм необхідно, і уникати того, що заподіює шкоду. Думка підноситься навіть над силою егоїстичного бажання людини.

Якщо на неживому, рослинному і тваринному рівні гармонійне відношення елемента до системи виражається в матеріальній формі і не потребує виправлення з боку природи, то у людини виправленню підлягає, головним чином, розумовий рівень і ставлення до ближнього.

В принципі, наш внутрішній опір об'єднанню в одне ціле з іншими людьми є вираженням егоїзму. Альтруїзм - навпаки, є внутрішнє прагнення людини назовні, зі свого серця і бажання, до відчуття оточуючих як частини самого себе. Відповідно, щоб створити рівновагу між нами і природним законом альтруїзму, ми повинні захотіти насолоджуватися не владою над ближнім і використанням його собі в догоду, а турботливим ставленням до нього, об'єднуючись з ним в якості частин єдиної системи.

Джерело наших насолод - егоїстичне ставлення до ближнього, яке потрібно змінити на альтруїстичне. Процес такої зміни вектору у ставленні до ближнього, названий «виправленням егоїзму» або просто «виправленням», заснований на формуванні нового за своєю суттю прагнення - бажання знайти властивість альтруїзму.

Щоб здійснювати виправлення, ми повинні використовувати силу думки. Саме наше бажання насолод визначає те, про що ми думаємо і над чим розмірковуємо. Як правило, ми не замислюємося про негативні явища, що протистоять нашому бажанню насолод, наприклад, про день своєї смерті. Навпаки, ми цікавимося лише тим, чого бажаємо.

Бажання, природно, породжує думку - інакше кажучи, бажання наводить на думки про потенційні способи його

задоволення. Однак разом з тим, думка володіє особливою якістю - здатністю діяти у зворотному напрямку і підвищувати бажання. Відчуваючи лише слабке тяжіння до чогось, ми починаємо думати про даний предмет, і завдяки цьому бажання зростає. Чим більше ми концентруємо думку на об'єкті бажання, тим сильнішим воно стає.

Так створюється замкнене коло, всередині якого постійно посилюється напруга: зростаюче бажання підживлює думку, а думка продовжує збільшувати бажання. За допомогою цього механізму ми формуємо велике бажання, звернене на те, що відіграє важливу роль в розумовому сприйнятті, хоча ще не лягло на серце і не зайняло там належного місця серед численних спрямувань. Ось і бажання альтруїстичної метаморфози можна підсилити за тим же принципом, зробивши його центральним у нашому житті.

Природно, виникає питання: як нам примножити думки про альтруїстичне з'єднання з ближнім, якщо це далеко не найсильніший наш порив? У нас є й інші бажання, більш привабливі, більш реальні, більш «соковиті» - їм же ж і віддані наші помисли. Як же привести в рух цей ланцюжок: думка - бажання - думка? У цьому людині допомагає вплив оточення. Якщо ми навчимося формувати відповідне оточення, воно стане для нас джерелом нових бажань і думок, які посилять наше прагнення до набуття природної властивості альтруїзму. Зважаючи на вирішальне значення середовища у розвитку людини, ми присвятимо йому дві наступні глави.

---

[1] Френсіс Бекон, «Новий органон», частина 1, LXXXI.

Що нам робити?

Нам слід замислитися про те, що пора прийти в рівновагу з силою природи, що від цього залежить наше добре майбутнє. Нам необхідно сфокусувати свої думки на одній загальній системі, що об'єднує усіх людей, і виробити відповідне ставлення до ближнього.

Альтруїстично ставитися до ближнього - означає зосередити наші наміри, помисли і турботи на його благо. Прямуючи в думках назустріч ближньому, людина бажає всім іншим людям отримати все, що їм необхідно. Однак, крім турботи про насущні потреби ближнього, нам потрібно сконцентрувати силу своєї думки на підвищення рівня його усвідомлення. Нехай кожен відчує, що він частина усіх інших, частина цілого, і почне поводити себе відповідним чином.

Робота ця, перш за все, внутрішня, розумова. Дуже важливо перейнятися цією ідеєю, не допускаючи, щоб вона вивірювалась з голови, як це, звичайно ж, буде відбуватися. Необхідно надавати значущість подібним думкам, адже від них залежить наше щастя і благополуччя, з їх допомогою ми позбудемося усіх проблем. Хоча спочатку такий устрій здається трохи безглуздим, однак ним і тільки ним обумовлено наше добре майбутнє.

Окрім внутрішнього альтруїстичного відношення до інших, в наших силах також здійснювати для них реальні альтруїстичні вчинки, а саме: ділитися знаннями про мету життя і про спосіб її здійснення. Якщо ми передаємо іншим це усвідомлення, якщо в результаті вони відчують хоча б загальну причетність до проблеми, розмірковуючи і просуваючись в пошуках її рішення, тим самим ми викликаємо позитивні зрушення в єдиній системі, частинами якої є. У підсумку, наше власне усвідомлення також буде неухильно підвищуватися, і ми відразу ж відчуємо позитивні зміни у своєму

житті.

Одна людина, що виправляє своє ставлення до ближнього, змінює обриси всього людства. Взаємини між індивідом і людством можна охарактеризувати так: ти разом з усіма знаходишся в єдиній системі, проте інші повністю залежать від того, як ти ними керуєш. Весь світ в твоїх руках. Так побудована дійсність кожної людини.

Щоб зрозуміти це, уявимо собі куб, що складається із семи мільярдів ярусів – відповідно до кількості жителів Землі. Кожен ярус представляє одну людину і управляється нею. У кожному ярусі є сім мільярдів осередків. Один з них - це «ти сам», а решта символізують інших людей, які в тебе включені. Так вибудована природою єдина система. Суть в тому, що кожен включає в себе всіх, і тому всі ми взаємозв'язані один з одним.

Виправивши ставлення хоча б до однієї з комірок свого шару, ти пробуджуєш до дії ту частину себе, яка включена в неї. Тоді в іншій людині відбувається позитивне зрушення, що наближає її до того моменту, коли і вона захоче виправити своє ставлення до ближнього. Однак переміна зачіпає не тільки її, але і весь ярус, всі інші осередки, в які вона включена, адже кожна з них управляє своїм ярусом куба, так що пробудження назріває і поширюється всюди. Таким чином, одна людина, що виправляє своє ставлення до іншого, запускає процес «непідзвітних» позитивних змін у свідомості усіх людей. Подібні взаємодії між різними верствами куба просувають людство до виправлення і досконалості.

Слід пам'ятати, що на даний момент людство за своїми властивостями протилежне природному альтруїзму, а тому, навіть маленьке переміщення з боку кожної людини до певної міри наближає усіх до рівноваги з природою. Тим самим скорочується дисбаланс, а разом з ним і негативні явища нашого життя. Хоча інші люди, які ще не виправили свого ставлення до ближнього,

покищо не відчують цього, але кожна людина, що зробила виправлення, відчує його негайно. Не залишаючи думок і дій щодо підвищення усвідомлення загальної приналежності до єдиної системи, ми поступово розглянемо навколо себе добрий, доброзичливий і привітний світ.

Сила людської думки та її вирішальний вплив на дійсність знаходять своє відображення у працях багатьох вчених. Проте не просто виробити в собі здатність відчувати грандіозність і реальність розумової сили, щоб пізнати міць ідеї, життєствердження і життєстійкість думки і зрозуміти завдяки цьому усвідомленню, що з піднесенням, вдосконаленням і очищенням думки людина і світ теж піднімаються, удосконалюються і очищуються.

Коли думка людини підноситься, дозволяючи їй виправити своє ставлення до ближнього, вона знаходить нові прагнення:

- **«гроші»** - людина переймається бажаннями ближніх і дбає про їх задоволення, немов мати, яка піклується про своїх маленьких дітей і насолоджується убаготворенням їх потреб;
- **«почесті»** - людина шанує іншого таким, яким він є, і відноситься до нього як до партнера,
- **«знання»** - людина бажає вчитися у кожного, з метою зрозуміти, що бракує ближньому, з'єднатися з ним і досягти тим самим рівноваги з природою.

Внаслідок цього людина розуміє і відчуває вищий альтруїстичний задум, що охоплює всю реальність, - задум природи. Так ми піднімаємось на вищі рівні природи і наближаємось до досконалості.

Це набагато легше, ніж здається

Процес виправлення, в ході якого ми змінюємо джерело своїх насолод, замінюючи егоїзм альтруїзмом, здається на перший погляд непростим. Проте дійсність дуже відрізняється від того, що представляється нашому погляду. Хоча при поверхневому розгляді така програма виглядає нереальною, нездійсненною, що перевищує можливості людської природи, проте, заглибившись у суть речей, ми виявимо, що вся відмінність дій «заради себе» від дій «заради інших» - суто психологічна.

Термін «психологічна» не означає, що дане протиріччя може бути усунуто психологами або психоаналітиками, це говорить про те, що проблема криється у нашому внутрішньому відношенні до способу насолоди: ми звикли насолоджуватися егоїстичним наповненням, і нам важко вловити саму можливість іншого способу дій.

Нам здається, що легше жити зі своїм егоїзмом який він є, не виправляючи його і ліниво пливучи далі за течією життя: «Що буде, те буде». Однак справжня картина відрізняється від вигаданої. Ми не усвідомлюємо того, що наш егоїзм, який постає перед нами як опора і провідник до щастя, - це зовсім не ми самі. Фактично, себелюбство є чимось на зразок володаря-чужинця, що гніздиться всередині і тиранить нас. Це деспот, але ми звикли вважати його «своїм» міркуючи, що він діє в наших інтересах.

Як тільки ми розпізнаємо в своєму егоїзмі диктатора, який не питає, чи потрібна нам його влада; як тільки ми розгледимо в ньому того перевертня, який зодягається в нас і заплутує, діючи так, ніби ми хочемо чогось, хоча насправді цього хоче **він**; як тільки ми побачимо, скільки сил і старань нам вартує виконання його вимог, і яку мізерну винагороду ми отримуємо за свою величезну нескінченну працю, - тоді ми будемо ставитися до нього в його

нинішньому не виправленому вигляді, як до дуже жорстокого і нещадного владика.

Зіставивши вкладені зусилля і отримані насолоди, люди виявляють, що страждання і муки, які вони відчують, щоб підтримувати своє життя, у багато разів перевершують те мале задоволення, яке вони отримують від такого існування. Однак істина прихована від нас. Наше себелюбство маскується і зодягається в нас так, наче ми з ним злиті. Раз за разом воно змушує нас прямувати до егоїстичних насолод, хоча насправді, наша суть - це абсолютно природне, а не егоїстичне бажання насолод, як нам здається зараз. Іншими словами, наше «Я» - це не наш егоїзм, і між ними не слід ставити знак рівності.

Як тільки людина розмежує одне від іншого в бажанні набути властивості альтруїзму, щоб досягти рівноваги з силою природи, вона відразу відчуває підтримку, витікаючу з цієї сили. Тут необхідно відмітити колосальну відмінність егоїстичних і альтруїстичних дій за вкладеними зусиллями, які вони передбачають. Після того як людина набуває універсальної властивості природи, альтруїстичні дії не вимагають від неї затрат енергії - навпаки, вони здійснюються з легкістю і зручністю, несучи насагу, підйом і задоволення.

Ситуація така, що альтруїстичні дії не тільки не вимагають енергії, але й самі виробляють її. Адже сила альтруїзму діє подібно до сонця, яке випромінює світло, будучи невичерпним джерелом енергії. Сила ж егоїзму, навпаки, спрямована на отримання, на наповнення, яка завжди супроводжується потребою і нестачею. Як приклад можна привести позитивний і негативний полюси батарейки. Як тільки людина ототожнює себе з позитивною силою, вона сповнюється енергією, знаходить необмежені можливості і стає «як зростаюче джерело», що безперервно продукує і випромінює

енергію.

А тому перед нами стоїть лише психологічна проблема: як відключитися від егоїстичних розрахунків, які тільки на перший погляд обіцяють нам благо, і перейти до розрахунків альтруїстичних. Це забезпечить наше бажання насолодитися негайним і необмеженим задоволенням, оскільки істинне і досконале блаженство закладене в альтруїстичному об'єднанні з оточуючими.

Довгий шлях і короткий шлях

Набуття властивості альтруїзму - це мета життя, до якої підштовхує нас природний закон розвитку, використовуючи наш власний егоїзм. Завдання природи - дати нам усвідомити, **що** являє собою необхідне виправлення, щоб ми доповнили себе, виходячи з розуміння, осмислення, самостійно включаючись в процес, який змінить наше ставлення до ближнього. Тому у кожного з нас й існує вибір між просуванням двома шляхами:

- Форсувати процес розвитку, пізнаючи своє егоїстичне єство як шкідливий фактор, протилежний альтруїзму самої природи, і вивчаючи методику його виправлення.

- Чекати, доки біди, стреси і муки, що виникають з дисбалансу, мимоволі зобов'язують нас шукати цю методику.

Втеча від страждань гарантовано призведе нас до виправлення егоїзму, однак нам дана можливість заздалегідь вибрати шлях свого розвитку, завдяки чому ми зможемо розуміти і контролювати його. Таким чином, ми швидко і з комфортом прийдемо до рівноваги із загальним законом природи, законом альтруїзму, любові і віддачі. Ці два шляхи розвитку, єдино можливі для нас, називаються відповідно: «шлях виправлення» і «шлях страждань».

Немає ніяких сумнівів в тому, що природа «переможе». В

кінцевому підсумку, ми підкоримося її законам. Питання лише в тому, який спосіб ми для цього оберемо. Якщо ми почнемо самотійно просуватися до рівноваги ще до того, як страждання змусять нас зробити це, - тим краще. Ну, а якщо ні, то страждання будуть підштовхувати нас, стимулюючи власним мотивуванням. Цікаво, що латинською мовою слово «стимул» (*stimulus*) буквально означає гостру палицю, якою поганяли тварин.

Складається таке враження, що якщо ми хочемо досягти рівноваги з природою, найкращого стану, який тільки існує в реальності, то раніше нам потрібно опинитися в положенні, оберненому до нього, і найгіршому. Адже наше сприйняття базується на принципі контрасту: світло і темрява, біле і чорне, солодкість і гіркота і т.д. Однак для того, щоб випробувати на собі настільки жахливий стан, існує два способи: або опинитися в ньому насправді, або уявити подумки.

Для цієї мети ми наділені почуттям і розумом. В наших силах розсудливо уявити собі моторошну суть абсолютного дисбалансу між нами і природою, не відчуваючи цього кошмару на власній шкірі. Мудрий той, хто в зачатку бачить все явище цілісно. Якщо ми в достатній мірі уявимо собі найгірший стан ще до того, як реально опинимося в ньому, то така картина може послужити для нас стимулом, завчасно відвертаючим від потенційного зла і спрямовуючим до доброго майбутнього. Так ми зуміємо уникнути колосальних страждань і прискоримо темп свого розвитку. Загальне знання про причини криз і про шляхи їх подолання покликане прискорити поступальний рух людства у напрямку до виправлення.

Зміна ставлення до ближнього приводить до рівноваги всієї природи

Нескладно зрозуміти, що зміна ставлення до ближнього вирішить проблему на соціальному рівні. Іншими словами, більше не буде воєн, припиняться терор і насильство, покращиться настрій і т.п. Проте нинішня криза розгортається також і на інших рівнях природи: неживому, рослинному і тваринному. Як же бути з ними? На перший погляд, щоб виправити ситуацію з землею, водою, повітрям, флорою і фауною, нам потрібно піклуватися про них і безпосередньо займатися їхнім порятунком. У зв'язку з цим викликає здивування той факт, що методика виправлення природи людини зосереджується на людських взаєминах, обумовлюючи ними стан всієї природи в цілому. Чи можливо, щоб виправлення егоїстичних відносин між людьми вплинуло на стан інших рівнів, позбавивши нас, наприклад, від загрози екологічних катастроф і виснаження життєво важливих природних ресурсів?

Ми повинні знати, що на нас впливає **єдина** альтруїстична сила природи. Вона неподільна і лише в нашій уяві дробиться на різні рівні: неживий, рослинний, тваринний і людський. Йдеться про міри віддачі по відношенню до нас. На неживому рівні сила ця впливає на нас, наприклад, через ґрунт; на рослинному - за допомогою флори Землі; на тваринному - за допомогою представників фауни і відчуття нашого тіла; на людському - через навколишнє суспільство. В цілому, це одна і та ж сила - просто наші органи чуття, як буде показано нижче, дроблять сприйняття її на всілякі частини та рівні.

Найвища ступінь рівноваги з цією альтруїстичною силою означає злиття з нею в єдиному помислі, єдиному бажанні, єдиному намірі - в гармонії на людському рівні. Якщо ми любимо оточуючих, якщо людство спаяне в єдине братство, якщо люди

об'єднані один з одним як частини одного тіла, тим самим між нами й цією силою створюється рівновага вищого рівня, що охоплює і всі решта нижчі щаблі реальності. Як наслідок, припиняються негативні прояви дисбалансу, що виражаються в стражданнях і нестатках на неживому, рослинному і тваринному рівні, а також в рамках людського суспільства.

З іншого боку, якщо людина приводить себе в рівновагу з силою природи на рівнях тих, що лежать нижче людського, якщо вона виправляє своє ставлення до атрибутів неживого, рослинного і тваринного світу, то на інших щаблях свого сприйняття вона, як і раніше, буде відчувати дисбаланс. Скажімо, якщо людина з любов'ю дбає про неживий рівень, оберігаючи від руйнування ґрунт, озоновий шар та інше, то вона створює рівновагу в неживій природі, однак рослинний, тваринний і людський рівні все ще залишаються розбалансованими. Тому й позитивні зміни з боку сили природи будуть мати в цьому випадку незначний «місцевий» характер. Якщо б людина виявляла любов до природи на рослинному рівні, зрозуміло, це злегка підвищило б рівновагу з нею і внесло додатковий комфорт в поточну ситуацію. Так самісінько баланс на тваринному рівні зробив би наше життя трохи кращим.

Проте всі ці зміни незначні в порівнянні з тим, до чого веде рівновага на щаблі людини. Адже ми, люди, відносимось саме до нього. У нас повинен бути врівноважений найвищий, людський рівень. Навіть якщо ми не погодимося на це, і усіма силами будемо врівноважувати своє відношення лише до неживого, рослинного і тваринного рівнів, нам не вдасться суттєво покращити ситуацію, оскільки подібні зусилля не будуть збігатися з наміром природи щодо нас. Цим ми уподібнилися б до людини, яка ставиться до життя як маленька дитина, ігноруючи численні таланти, якими вона наділена. Само собою, така поведінка не змінить простого факту:

природа ставиться до людини згідно з тим потенціалом розвитку, який вона в неї заклала, навіть якщо людина не реалізовує свої природні обдарування й можливості.

Сила природи прагне привести все до глобальної рівноваги, а досягнуто її буде лише тоді, коли ставлення людини до ближнього стане альтруїстичним. Тому й закон рівноваги, що є рушійною силою усіх процесів реальності, підштовхує нас до досягнення балансу саме на людському рівні, не дозволяючи вести комфортне і впевнене існування, вносячи стабільність лише на нижчих рівнях. Це означає, що доки ми не створимо альтруїстичного єднання між людьми, вплив сили природи в цілому, як і раніше, буде відчуватися нами в негативному руслі. Воно так само все буде розбиватися в нашому сприйнятті на різні рівні реальності з характерними для них складнощами і проблемами. В результаті, коли ми намагаємося впоратися з якоюсь певною проблемою, наприклад, екологічною, - з усіх боків на нас сипляться інші ускладнення, наростаючи по експоненті.

Ми не можемо дозволити собі обмежуватися прийняттям заходів на більш низьких рівнях, ухиляючись від справжньої проблеми, від необхідності у виправленні егоїстичних взаємовідносин між людьми. Адже саме від цього залежить стан усієї природи. Якщо ми й справді хочемо якісно покращити стан справ, діяти потрібно саме в цьому напрямку.

Фактично, ми є єдиними у природі істотами, наділеними можливістю вільного вибору, використовувати яку можна лише в сфері виправлення людських взаємин. Від реалізації нашого вибору залежить загальна рівновага усіх рівнів природи. Все, що відбувається в світі, залежить тільки від людини. Все існує і вершиться тільки для людини, щоб допомогти їй в створенні правильної спайки з ближнім і надбання природної властивості

альтруїзму. Це забезпечить вирішення усіх світових проблем, і природа набере виправленого вигляду, розкривши людині гармонію і досконалість.

Лише мала частина залишається невиправленою, але від її доповнення залежить досконалість усього творіння. Ця мала частина - людська душа, її поки ще нереалізований потенціал. І ця частина віддана на волю людини, щоб вона виправила її і доповнила цим свою рівновагу з природою.

Закони природи з'ясовуються в процесі досліджень загальної системи світобудови, і вказують шлях до вирішення всіх проблем буття. Дію багатьох з них неможливо продемонструвати і довести наочно. Ми в змозі логічно і переконливо тлумачити їх, але не більше. У підсумку, після ґрунтовних і аргументованих пояснень людина сама повинна вирішити, приймати їх чи ні.

Такі умови склалися не випадково. Природа зацікавлена в тому, щоб зберігати нашу самостійність і здатність добровільного вибору шляху виправлення. Старання, докладені в цьому напрямку, допоможуть нам виявити, у чому саме ми відхиляємося від законів природи, як наслідок, відчуваючи її негативний вплив. Якби ситуація поставала перед нашим поглядом у вигляді ясних, твердих і однозначних фактів, ми втратили б можливість вільного вибору, що є єдиним засобом реалізації того неповторного потенціалу, який властивий людському рівню. В такому випадку, ми опустили б на тваринний рівень, повністю керований командами закладеної в ньому програми. Природа помістила нас під завісу приховування, щоб надати нам можливість самостійно доповнити недостачу і на фоні сприйнятої картини сформувати всередині себе цілісний людський рівень. Правильно застосувавши свою здатність до вільного вибору, ми доб'ємося успіху.

Глава 6

Шлях до свободи

Кожен з нас сприймає себе в ролі індивіда, відокремленої особистості, самостійної у своїх діях. Невипадково людство століттями вело війни, прагнучи досягти свободи особистості тією чи іншою мірою. Більше того, поняття «свобода» зачіпає й інші створіння: ми бачимо, як страждають у неволі тварини. Все це свідчить про те, що природа не згодна з поневоленням будь-якої живої істоти.

Однак разом з тим, ми дуже туманно уявляємо собі, що включає в себе саме поняття - свобода. Чим більше ми вдивляємося в цей стан, тим менше від нього залишається. Вимагаючи свободу для кожної особистості, ми зобов'язані припустити наявність у людини необхідних знань про те, **що** вона собою являє і **що означає** прагнення до неї. У першу чергу слід перевірити: чи здатний, в принципі, індивід діяти за вільним бажанням?

Життя - це безперервна боротьба за найкращу формулу існування. Проте, чи задавався хто-небудь з нас питанням: що насправді підвладне нам, а що - ні? Можливо, в більшості випадків «жереб вже кинуто», а ми продовжуємо діяти так, ніби хід подій залежить від нас?

Поняття «свобода» подібне до закону природи, що простягається над усім світом, - ось чому кожен прагне до неї. Однак природа не постачає нас інформацією про ті дії, в рамках яких наш вибір справді вільний, і про ті, де має місце лише ілюзія вільного вибору.

Природа занурює нас в положення абсолютної беспорядності і невизначеності. Ми розчаровуємося у своїй здатності змінювати

щось, як усередині себе, так і в житті взагалі. Тим самим природа пропонує нам зупинити нестримну гонитву і приділити час базисному питанню: на що ми, дійсно, здатні впливати? Ознайомившись з внутрішніми і зовнішніми факторами, які всебічно формують нас, ми зможемо зрозуміти, над чим саме природа дозволяє нам панувати у власній долі.

Насолода і страждання

Насолода і страждання - це дві сили, за допомогою яких управляється наше життя. Власне внутрішнє єство – бажання насолоди - змушує нас діяти згідно наперед заданому шаблону поведінки: отримувати максимальне задоволення в обмін на мінімальні зусилля. Завжди і всюди людина з потреби вибирає насолоду і уникає страждань. Тут ми нічим не відрізняємося від тварин.

Разом з тим, психології відомий той факт, що можна змінити систему пріоритетів будь-якої людини і навчити її по іншому оцінювати вигоду своїх дій. Якщо переконливо описати переваги, які обіцяє майбутнє, людина погодиться терпіти поточні труднощі заради прийдешніх прибутків. Наприклад, ми готові старатися на заняттях, щоб здобути професію, яка з часом забезпечить високу заробітну плату або шановне положення. Все залежить від розрахунків, які робимо на предмет очікуваної «вигоди». Людина віднімає докладені зусилля з передбачуваної насолоди, і якщо залишок виявиться позитивним, то дію буде зроблено. В цьому немає нічого, крім розрахунку ціни, яку нам доведеться заплатити за майбутній прибуток. Так влаштовані усі ми.

У цьому сенсі, людина відрізняється від тварини лише здатністю заглядати вперед, у напрямку потенційної мети, і

погоджуватися на певну кількість незручностей, труднощів чи страждань заради майбутньої винагороди. Вивчивши поведінку людини, ми виявимо, що усі її дії є наслідком подібних розрахунків. Вона лише мимоволі втілює їх у життя.

Егоїстичне бажання змушує нас уникати страждань і завжди віддавати перевагу насолоді, яка вимальовується в нашій уяві, не в наших силах вибрати навіть якість цієї насолоди. Рішення про те, чим ми будемо насолоджуватися, навіть частково не обумовлено нашим вільним вибором або незалежним бажанням - зате воно піддається впливу оточуючих. Кожна людина живе в суспільстві зі своєю культурою та своїми законами. Мало того, що фактори ці визначають поведінку індивіда, вони також вибудовують в кожному з нас відношення до усіх сфер життя.

Насправді, ми не вибираємо нічого: ні спосіб життя, ні сферу інтересів, ні заповнення дозвілля, ні їжу, яку будемо вживати, ні моду, якій будемо слідувати. Все це «затверджується до виконання» волею і смаками оточуючого нас суспільства - причому, як раз не найкращою його частиною, а більшістю. Фактично, ми сковані правилами пристойності і рамками суспільного устрою, які стали законами нашої поведінки.

Прагнення здобути повагу суспільства мотивує усі наші дії. Навіть коли ми хочемо виділитися, зробити щось незвичайне, знайти те, чого ні в кого більше немає, або взагалі відмовитися від приналежності до будь-якого колективу і жити на самоті - ми все одно робимо це заради того, щоб здобути увагу суспільства. «Що про мене скажуть? Що про мене подумують?», - такого роду думки для нас найважливіші, проте, як правило, ми схильні заперечувати і затушовувати це, оскільки подібне визнання боляче вдарило б по нашому «Я».

В чому полягає вибір?

З усього вищесказаного напрошується питання: де розташована свобода вибору, якщо вона взагалі існує? Щоби дати відповідь, слід раніше з'ясувати, в чому наша суть, і зрозуміти, з яких елементів ми складаємося. У кожному об'єкті, в тому числі і в людині присутні чотири детермінуючі чинники:

Внутрішня сутність - первинний матеріал.

Первинний матеріал являє собою внутрішню сутність кожного об'єкту. Мінлива за своєю формою, вона постійно залишається однією і тією ж. Наприклад, зерно розкладається в землі, і його зовнішня форма зникає, однак разом з тим із його внутрішньої сутності виникає новий паросток. Первинний фактор - наша сутність, наша основа, наш генетичний код - закладений в нас спочатку, і вплинути на нього ми не в змозі.

Властивості, невіддатливі зміні.

Закони, що керують сутністю, вічні, незмінні і непорушні, з них виникають ті властивості об'єкту, які не піддаються зміні. Наприклад, із пшеничного зерна ніколи не виросте ніякий інший злак, окрім пшениці. Воно породжує лише ту саму втрачену раніше форму. Закони подібного роду і похідні від них властивості задаються природою відпочатку. Кожне зерно, кожна тварина і кожна людина включає в себе закони, що керують їх сутністю як такою. Таким є другий із утворюючих нас елементів, і вплинути на нього ми також нездатні.

Властивості, що піддаються зміні за допомогою дії середовища.

Сорт зерна не змінюється, але його зовнішня форма

варіюється в залежності від навколишнього середовища. Під впливом зовнішніх факторів оболонка суті трансформується згідно до заданих законів і зазнає якісних змін. Вплив навколишнього середовища призводить до того, що до суті приєднуються додаткові фактори, надаючи їй нову якість. Для зерна такими факторами можуть стати сонце, ґрунт, добрива, вологість, кількість опадів і т.д. Вони зумовлюють проблеми росту, а також кількість та якість сходів. Що стосується людини, то її зовнішнє середовище складають батьки, вихователі, вчителі, друзі, колеги, книги, які вона читає, матеріали, отримані із ЗМІ, і т.п. Таким чином, третій фактор - це закони, згідно з якими середовище впливає на людину, трансформуючи її властивості, що піддаються зміні.

Зміни навколишнього середовища.

Середовище, що впливає на ріст пшениці, саме піддається дії зовнішніх факторів. Ці фактори можуть змінюватись найкардинальнішим чином: наприклад, посуха чи повінь здатні привести до втрати всіх пшеничних посівів. Для людини четвертим фактором виступають зміни в самому навколишньому середовищі, що міняють форму її дії на властивості, що піддаються зміні.

Ці чотири фактори задають загальний стан будь-якого об'єкту. Вони визначають наш характер, спосіб мислення, висновки, до яких ми приходимо, навіть наші бажання і дії:

- людина не може змінити свій корінь, свій генетичний код, тобто, свою суть;
- людина не може змінити закони, які управляють її сутністю як такою;
- людина не може змінити ті закони, за якими зовнішні чинники впливають на її розвиток;
- середовище, в якому людина живе і від якого повністю

залежить, вона може змінити на інше, більш сприятливе для її просування до реалізації мети свого життя.

Іншими словами, ми нездатні впливати на себе безпосередньо, оскільки не визначаємо власну сутність і закони, що керують нею. Закони, за якими на нас впливає середовище, ми теж змінити не в силах. Проте ми все-таки можемо впливати на своє життя і долю шляхом покращення оточуючого середовища. **Єдиний вільний вибір - це вибір правильного оточення.** Якщо ми викличемо зміни зовнішніх умов і покращимо своє оточення, то скорегуємо вплив середовища на наші властивості, що піддаються зміні. Тим самим, ми вже зараз визначимо своє майбутнє.

На відміну від інших рівнів природи, у людини є можливість усвідомлено вибирати оточення з тим розрахунком, щоб воно правильно визначало її бажання, думки і дії. Тому й процес розвитку базується на взаєминах індивіда з навколишнім середовищем. Якщо наше оточення буде створювати обстановку, відповідну до розвитку, то з його допомогою ми зможемо добитися чудових результатів.

Глава 7

Реалізація вільного вибору

Підсумувавши все сказане про чотири чинники, що формують людину, ми виявимо джерела, які нами керують. Їх усього два: вроджені властивості і набуті властивості, тобто, властивості, які ми переймаємо від оточення.

Цікаво, що і традиційна наука прийшла до аналогічних висновків. У 90-х роках почала позначатись нова область досліджень - генетика поведінки. Дисципліна ця шукає зв'язки між генами і особистісними когнітивними поведінковими якостями людей: від гніву, авантюризму, сором'язливості або насильства до статевого потягу. Гени визначають приблизно 50% властивостей характеру, тоді як інші залежать від оточення.

Оскільки ми не здатні змінювати вроджені властивості, тобто, внутрішні дані, нам слід звернутися до зовнішніх параметрів, тобто, до свого оточення. Єдине, що ми можемо зробити, прагнучи реалізувати мету свого життя, це вибрати добре оточення, яке буде підштовхувати нас вперед. Тому той, хто в своєму житті докладає старання у виборі найкращого оточення, набуває від нього правильних думок і бажань.

Людина, що вкладає сили у вибір і створення середовища, необхідного їй для правильного розвитку, завдяки йому може реалізувати закладений в неї потенціал. Для розуміння і впровадження в життя цього принципу потрібен високий рівень усвідомлення, однак сьогодні багато хто з нас, мабуть, уже досяг його.

Якщо ми прагнемо змінити своє егоїстичне ставлення до ближнього на альтруїстичне, нам необхідно розвинути таке

бажання піклуватися про ближнього і об'єднуватися з ним, яке набагато перевищить всі інші егоїстичні помисли. Це стане можливим тільки тоді, коли альтруїзм досягне вищої планки в системі наших пріоритетів.

Ми створені як суспільні та егоїстичні істоти. Ніщо так не є важливим для людини, як думка оточуючих про неї. Фактично, мета нашого життя полягає в тому, щоб здобути шану і визнання в суспільстві. Ми мимоволі підкорюємося абсолютній владі громадської думки, і готові віддати останні сили за повагу, шанування і славу. Ось чому суспільство може прищеплювати своїм членам різні цінності та форми поведінки, хай навіть найабстрактніші.

Суспільство вибудовує в нас також критерії самоповаги, і тому, навіть залишившись на самоті, ми продовжуємо діяти згідно з суспільними нормами. Інакше кажучи, навіть якщо ніхто не дізнається про будь-який наш вчинок, ми все одно зробимо його заради самоповаги.

Щоб приступити до формування нового бажання, спрямованого на турботу про благо ближнього і на об'єднання усіх як частин єдиної системи, ми повинні знаходитись в суспільстві, яке підтримує подібне прагнення. Якщо альтруїзм буде в очах оточуючих вищою цінністю, це природним чином зобов'яже кожного з нас слідувати альтруїстичним законам і включити їх в систему особистих пріоритетів.

В ідеалі оточення повинно налаштовувати людину наступним чином: «Тобі варто добре ставитися до ближнього, до єдиної системи, частиною якої ти є, щоб ми всі прийшли до рівноваги з природою». Коли прагнення до альтруїзму стане помітним в оточуючому суспільстві, ми теж переймемося ним. Якщо ми усюди стикатимемося з нагадуваннями про важливість альтруїзму і з

повагою до нього, наше ставлення до ближнього зміниться. Ми почнемо все більше думати про це, і поступово зросте наше бажання стати здоровими частинами єдиного тіла.

Ми нездатні змінити себе безпосередньо, проте можемо покращити своє оточення. Це ми, безумовно, в змозі зробити. Коли зміниться дія оточення на нас, змінимося і ми самі. Адже середовище - це важіль, який піднімає нас на вищий щабель. Тому й перший крок, доступний кожному, полягає в тому, щоб поміркувати і виявити, яке середовище найбільш підходить йому для просування до мети існування.

Як вже було сказано, сила думки - це найпотужніша сила в природі. Якщо ми спрямуємося до кращого оточення, наше внутрішнє бажання приведе нас з часом до відповідних людей, організацій, інструкторів і книг - іншими словами, до такого оточення, в якому ми зможемо грамотно розвиватися. У міру того як ми станемо зосереджуватися на ідеї вибору кращого оточення і втілювати цю ідею в життя, перед нами будуть розкриватися нові можливості для її здійснення.

Коли оточуюче нас суспільство буде складатися з людей, які теж прагнуть до рівноваги з природою, ми зможемо вибудувати такі відносини, які подавали б нам приклад, підтримуючи і зміцнюючи на шляху. Люди зрозуміють, що ми хочемо ставитися до них з любов'ю, і нададуть нам можливість навчитися робити це правильно. Кожен буде навчати інших бути подібним до сили природи. Кожен відчує, як приємно перебувати в обіймах любові. Той, хто подібний до альтруїстичної сили природи, не відчуває на собі пресингу ворожих сил, і тому в подібному оточенні ми знайдемо захист, впевненість, щастя і свободу від хвилювань. Саме до такого життя природа прагне привести усе людство.

Уподібнення природі

Турботи про благо ближнього, старання об'єднатися з ним, немов органи одного тіла, а також зусилля, спрямовані на усвідомлення суспільством важливості такої єдності, закладуть фундамент, на якому людство побудує життя в повній подобі до природної властивості любові та взаємовіддачі. Зрозуміло, поки що йдеться не про глибоку внутрішню зміну властивості нашого егоїзму, а про перший етап процесу, в ході якого ми будемо зовні моделювати взаємини, які існують в природі, подібно до дитини, що наслідує свого батька. Дитина теж не дуже ясно розуміє, чим займається батько, і все ж намагається уподібнитися йому, бути схожою на нього, бути такою ж. Бачачи, як батько працює молотком, малюк імітує його дії своїм іграшковим молоточком. В результаті, хлопчик розвивається, не тільки копіюючи рухи батька, а й переймаючи поступово його досвід. От і ми повинні намагатися наслідувати природні властивості любові і віддачі. Ця імітація, наче надбання більш високого ступеня, якого необхідно досягти не лише, виконуючи зовнішні дії але й осягаючи його своєю внутрішньою суттю.

Турбота про благо ближнього може бути мотивована двома основними факторами:

- бажанням заслужити шану і повагу суспільства;
- справжнім внутрішнім усвідомленням переваги властивості любові і віддачі над самонасолодою.

Копіювати природу подібно дитині, яка несвідомо наслідує батька, - це означає, піклуватися про благо ближнього, керуючись першим мотивом. Подібна імітація лежить в основі механізму розвитку і росту, просуватися без неї неможливо.

Спочатку ми будемо піклуватися про ближнього, щоб насолодитися повагою суспільства, проте поступово почнемо

помічати, що альтруїстичне ставлення до ближнього саме по собі є особливою духовною властивістю, навіть поза зв'язком з громадським визнанням, яке за нього належить. Ми виявимо, що альтруїстична поведінка - це джерело досконалої, безмежної насолоди; причому, це проявиться завдяки тому, що ми на ділі почнемо відчувати силу самої природи, досконалу і безмежну.

Іншими словами, в результаті наших зусиль, спрямованих на наслідування сили природи, ми відчуємо, що в природі як такій закладена досконалість. Усвідомлення цього факту здійснить в нас внутрішні зміни: мало-помалу перед нашим поглядом виявиться висота і благородство властивості любові і віддачі в порівнянні з нашою споконвічною властивістю самонасолоди. Тоді ми, дійсно, захочемо уподібнитися природі і досягнемо більш високого ступеню, ніж той, де ми були створені. Зійшовши на цей ступінь, ми влиємося в природну гармонію і досконалість - саме до цього природний закон розвитку направляє і веде людський рід.

Нова тенденція

Як тільки людина починає врівноважувати себе з силою природи, вона знижує тиск, що спонукав її змінитися. Як наслідок, кількість негативних явищ в житті зменшується. Практично, з боку сили природи не відбувається ніяких змін, змінюється сама людина. Проте результати цих змін створюють у ній відчуття, що природа стала впливати на неї інакше. Внутрішній механізм змушує людину відчувати, що змінюється зовнішній світ, а не вона сама. Так мозок реагує на інформацію про реальність, що постачається йому органами чуття. Насправді, сила природи статична у своїй постійності. Якщо людина на сто відсотків подібна їй, вона відчуває досконалість, коли ж вона повністю протилежна, то

відчуває стовідсоткове протистояння природній силі. Ну, а між двома крайніми станами вона проходить проміжні етапи.

Сьогодні ми ще не абсолютно протилежні альтруїстичній силі природи, оскільки наш егоїзм поки не досяг максимальної міри розвитку. Це означає, що негативні явища у нашому житті досі не вийшли на граничний рівень. До речі, саме тому деякі люди ще не відчують стану глобальної кризи, в якому виявилися самі і все суспільство. Вони не вважають поганим поточний стан справ. Так чи інакше, з кожним днем в нас буде проявлятися все більший егоїзм, загострюючи протилежність людства і природи. Щоб нам не довелося випробувати пов'язані з цим страждання, необхідно завчасно ступити на шлях, що веде до набуття властивості альтруїзму. Лише такий підхід змінить напрямок нашого розвитку.

Зробивши це, ми відразу відчуємо позитивну реакцію в усіх сферах існування. Для наглядності давайте уявимо дитину, яка веде себе дуже погано. Батько проводить з нею виховні бесіди, різними способами переконуючи і умовляючи змінитися. Нарешті, вони приходять до згоди, що з певного моменту в житті дитини відкривається нова сторінка, коли вона почне вести себе добре. Якщо на наступний день їй вдається поліпшити свою поведінку, нехай навіть незначною мірою, вона відразу ж відчує прихильне ставлення батька. Таким чином, все оцінюється, вимірюється і судиться тільки по наростаючій тенденції.

Коли все більше людей стануть дбати про створення виправлених взаємин, вважаючи це вирішальним фактором, від якого залежить наше життя, їх загальна турбота сформує громадську думку, а вона, в свою чергу вплине на все інше людство. Завдяки загальному внутрішньому взаємозв'язку кожна людина в світі, навіть та, що мешкає у найвіддаленіших місцях, відразу ж відчує, що вона переплетена з іншими людьми і залежить

від них, а вони - від неї. Тоді кожен усвідомить цю життєву взаємозалежність.

Зміни, що відбуваються в одному об'єкті, передаються іншим об'єктам - це доводять дослідження, що проводяться в найрізноманітніших областях науки, і головним чином, у квантовій механіці. Експерименти показали, що деякі елементарні частинки «знають» про те, що відбувається з іншими частинками, і можуть миттєво передавати інформацію про зміни на будь-якій відстані. Сьогодні фізикам відомо, що між квантовими частинками існує постійний взаємозв'язок, хоча вони розділені простором і часом. Кожен квант пов'язаний з іншим квантом. Явище це охоплює як мікроскопічні, так і найглобальніші структури світу.

Сучасні наукові дослідження підтверджують і той факт, що все закладено в генах людини і у впливі на неї оточення. Це допомагає нам отямитися і відмовитися від ілюзорних минулих уявлень про те, ніби ми самі керуємо власними діями, самотійно контролюємо ситуацію, особисто робимо перевірку і маємо можливість приймати рішення. Як наслідок, саме сьогодні нам надається можливість справжньої свободи. В наших силах звільнитися від рабства егоїзму, під п'ятою якого ми знаходимося, і набути альтруїстичної властивості, створивши таке оточення, яке допоможе нам переймати дії природи, подібно дитині, що навчається на прикладі дорослого.

Провідні дослідники завжди розуміли, що, набуваючи досвід, людина виявляє, яка чудова мудрість криється в природі. Всі наші відкриття зводяться до усвідомлення факту, що ми являємо собою лише наслідок цієї великої мудрості, яка пронизує всю реальність і розкривається нашому погляду, коли ми «дозріваємо» і знаходимо здатність сприймати її. Ось, які свідчення залишили нам на цей рахунок найвидатніші вчені людства:

«Собі самому я здаюся лише дитиною, яка грає на морському березі і розважає себе, знаходячи час від часу камінчик якнайгладший або барвистішу раковину, ніж інші, у той час як великий океан істини розстеляється переді мною недослідженим».

Сер Ісаак Ньютон. (1)

«Моя релігія полягає в смиренному захопленні безмежним найвищим духом, що виявляє себе в найдрібніших деталях, які ми в змозі помітити своїм крихким і слабким розумом. Саме ця глибока емоційна впевненість у присутності вищої розумної сили, що розкривається в незбагненному всесвіті, і формує моє уявлення про Бога».

Альберт Ейнштейн. (2)

---

[1] *Memoirs of the Life, Writings and Discoveries of Sir Isaac Newton (1855)* by Sir David Brewster (Volume II. Ch. 27). Спогади про життя, Праці і відкриття сера Ісаака Ньютона (1855). Автор: сер Дейвід Брюстер (том II, гл. 27).

[2] Оpubліковано в газеті «Нью-Йорк таймс» («New York Times») від 19-го квітня 1955.

Глава 8

Готовність до реалізації мети життя

Розвиток поколінь

На даному етапі людське суспільство є егоїстичним, проте в ньому міститься достатньо передумов, що дозволяють йому перейти до альтруїстичних взаємин. Фактично, весь попередній шлях розвитку, пройдений людством до теперішнього часу, був призначений лише для того, щоб підготувати нас до реалізації мети життя, яку ми покликані здійснити в цьому поколінні.

Процес розвитку і зміни поколінь зводиться до того, що певну кількість душ задіяно в кругообігу тіл, знову і знову зодягаючись в кожному новому поколінні в нові тіла. Тому весь рід людський від його початку і до кінця можна представити як одне покоління, життя якого триватиме доти, доки воно повністю не розвинеться і перейде на духовний рівень існування.

З покоління в покоління протягом декількох тисячоліть накопичувалися наші внутрішні здібності, каталізатори розвитку. В результаті цього процесу людський рівень, тобто люди, повинні піднятися на новий щабель, який ми для простоти назвемо «виправлений».

Щоб зрозуміти суть розвитку поколінь, давайте прирівняємо наші внутрішні фактори до одиниць інформації. Вони присутні в кожному об'єкті реальності і містять внутрішні дані про матеріал. Фактично, ми живемо в просторі з гігантським обсягом інформації про усі елементи. Це інформаційне поле, в якому ми існуємо, називається «задумом природи». Будь-яка зміна будь-якої деталі - будь то зусилля із збереження поточного стану або перехід в інший,

а також сили, що впливають на складові реальності, як і ті, що вона застосовує до інших, внутрішні і зовнішні трансформації, і т.п. - все це представляє собою зміни інформаційного поля.

У кожному поколінні люди шукають алгоритм збалансованого існування та благополучного життя - ту формулу, якою природа їх не наділила. Сам процес цих пошуків додає нові дані в одиниці інформації, роблячи їх все більш багатограними. Відомості і досягнення, надбані певним поколінням у спробах «зажити добре», освоїтися з середовищем проживання і з оточенням, переходять у природні нахили наступного покоління. Досвід, накопичений попереднім поколінням, стає базовим джерелом внутрішньої мудрості наступного, роблячи його, в результаті, більш розвиненим, ніж було воно саме. Факт, що синам завжди легше освоюватися з інноваціями, ніж батькам, які їх ввели. В наші дні діти природно і невимушено знаходять спільну мову з мобільними телефонами, пультами дистанційного керування, комп'ютерами, і за лічені роки перевершують своїх батьків у освоєнні та використанні нових технологій.

Ось так, із покоління в покоління, людство знаходить мудрість життя і розвивається. Сьогодні його можна уподібнити одній людині, що накопичила досвід тисячолітнього життя. Розум індивіда подібний до дзеркала, в якому відображаються картини корисних і шкідливих діянь. Людина відбирає для себе добрі і корисні справи і відкидає ті, які заподіяли їй шкоду. Вони вкарбовуються в її мозку, як у дзеркалі, що відображає картини власного досвіду, а потім, вона виявляє позитивні вчинки і відхиляє негативні, поки не стає зрілою і досвідченою. Відповідно, і все людство володіє колективним розумом і пам'яттю, де віддруковуються усі корисні та шкідливі вчинки, скоєні кожним членом по відношенню до суспільства в цілому.

Розвиток одиниць інформації привів нас до такого рівня усвідомлення, на якому ми вже відчуваємо свою протилежність силі природи. Сьогодні ми здатні розуміти причини цього і бачити мету, яку повинні здійснити.

Новий внутрішній об'єм і спустошеність, що виникає у багатьох з нас на тлі звичної рутини, - речі не випадкові. Їх породило пробуджене в нас бажання піднятися на новий щабель буття, перейти на «виправлений» рівень. Таким є наступний етап розвитку поколінь - період, що дозволяє свідомо просуватися до реалізації мети нашого життя.

Ставлення до альтруїзму в суспільстві

Процес побудови альтруїстичного суспільства, безсумнівно, отримає широку підтримку, адже кожен з нас вважає себе хорошою людиною, яка вміє співчувати ближньому і прагне принести користь оточуючим людям. Так ми влаштовані. Здавалося б, ніщо не заважає людині заявити прямо: «Я егоїст і не збираюся рахуватися ні з ким!» Проте ніхто з нас не хизується власним себелюбством.

Суспільство природно спрямовує свої симпатії і загальну повагу до того, хто вкладає зусилля в його добробут. Кожен член колективу бажає здобути громадський пієтет, заслужити шанований імідж. Будь-яка людина, всяке співтовариство, кожен політик чи уряд намагаються виявити себе альтруїстами. Більш того, ніхто не спонукає іншого до егоїстичної поведінки - адже це негативно відображається на самій людині. Навіть найсебелюбніші індивіди виставляють себе альтруїстами, не тільки в спробі заслужити повагу суспільства, а й тому, що їм вигідний зворотній аналогічний відгук зі сторони оточуючих.

Правда, деякі у вигляді винятку декларують себе егоїстами, проте вони не пишаються тією шкодою, якої завдають іншим, а лише бажають повернути інтерес до власної неординарності. «Подивіться на мене: я особливий», - кажуть вони, намагаючись прикувати до себе погляди суспільства і заслужити хоч якусь увагу.

Таким чином, жодна людина не стане демонстративно чинити опір поширенню альтруїзму у світі. Нехай люди будуть підтримувати його з тих чи інших причин, проте ніхто не зможе виступити проти альтруїстичних взаємин. Адже внутрішньо ми відчуваємо, що егоїзм несе в собі смерть, тоді як альтруїзм є позитивним фактором, що дарує життя і добробут. Саме тому, будучи егоїстами, ми вчимо своїх дітей добре ставитися до ближніх.

Виховуємо щасливих і забезпечених дітей

Виховання підростаючого покоління споконвіку базувалося на альтруїстичних цінностях. Кожен з нас прагне наділити своїх дітей найкращим набором якостей, з якими вони вийдуть в життя. Ми інтуїтивно вчимо їх бути безкорисливими.

Виховуючи своїх нащадків, батьки прищеплюють їм добре ставлення до ближнього, так як підсвідомо розуміють, що меркантильне використання оточуючих, в підсумку, вдарить по них самих. Ми хочемо закласти в своїх дітях життєву впевненість, і відчуваємо, що зробити це можна лише завдяки альтруїстичному вихованню. Адже безпека людини залежить від середовища проживання, де до неї ставляться згідно з її вчинками. Всякий збиток наноситься людині через оточення - і альтруїстична

поведінка підвищує шанси на те, що суспільство буде налаштоване до неї лояльно і дружелюбно.

Будь-яке суспільство в кожній країні в усі часи прагне закласти альтруїстичні основи в підростаючому поколінні. Тільки диктатор, що володіє необмеженою владою, в розпорядженні якого перебуває армія, може дозволити собі навчати спадкоємця бути жорстоким, нічим не поступатися і зневажати інших. Його наступнику потрібна дуже сильна і численна охорона, щоб вижити. Він повинен буде входити у протистояння зі своїми підданими, і вдаватися до військової сили. Навіть якщо ніхто не наважиться завдати йому шкоди, він не зможе реалізувати свої згубні або мілітаристські плани без силових методів.

З іншого боку, доброзичливе ставлення до ближнього надає людині непохитне почуття впевненості, спокою й умиротворення, а тому люди намагаються виховувати своїх маленьких чад саме в цьому дусі. Проте з часом вони помічають, що самі батьки не дотримуються альтруїстичних принципів взаємин, і тоді вони стають такими ж егоїстами, як і ті, хто закладав у них принципи безкорисливості.

Правильне виховання ґрунтується на прикладі. Однак чи подаємо ми своїм дітям зразок альтруїстичного відношення до ближнього? Ні, хоча саме цього ми навчаємо їх з пелюшок. Дитина, яка бачить, що її батьки не відповідають проголошуваним ними ж нормам поведінки, розуміє, що слова їх порожні і оманливі. Скільки б ми не пояснювали їй, як слід себе вести по відношенню до інших, це вже не матиме на неї належного впливу.

Криза наших днів і нависаюча загроза самому існуванню зобов'язують нас до змін. Досі ми неусвідомлено давали дітям альтруїстичне виховання, як правило, без особистого прикладу в його підтримку. Однак з цього часу і далі у нас немає іншого

вибору - ми самі повинні змінити своє егоїстичне ставлення до ближнього. Все більше людей почне вливатися в це коло, і тоді зміниться реальність, в якій будуть народжуватися і жити наші діти. Вони з легкістю засвоять те, що було складним для нас, - а саме: що усі ми є частинами єдиної системи, і відповідно до цього наші взаємини повинні бути альтруїстичними. Практично нічого кращого ми не можемо зробити - як для наших дітей, так і для самих себе.

Егоїсти та альтруїсти

Ще один фактор, що сприяє процесу виправлення людства, - це природна схильність допомагати оточуючим, притаманна певній частині людей. Як правило, здатність відчувати ближнього допомагає нам отримувати ще більше задоволення від зв'язку з ним - безпосередньо або опосередковано. Однак у деяких людей відчуття ближнього проявляється інакше: вони сприймають біль ближнього як свою власну. Таке сприйняття чужого нещастя тяжко відбивається на особистості і змушує шукати можливість допомогти іншому.

Більшість людей - це «звичайні» егоїсти, не сприйнятливі до проблем ближнього. Проте в будь-якому співтоваристві існує також невелика кількість «альтруїстичних» егоїстів, які гостро відчують чужий біль. Для стислості будемо називати першу категорію «егоїстами», а другу - «альтруїстами», хоча єство їх також егоїстичне.

Отже, егоїсти не відчують докорів сумління від страждань ближнього, і тому використовують його в своїх інтересах як їм заманеться. Альтруїсти, навпаки, співчують людям, і в силу цього остерігаються вимовити зайве слово, яке могло б поранити або

образити іншу людину. Ті й інші успадкували свої нахили генетично, а тому мова тут йде не про «лиходіїв» або «добряків», а лише про притаманні природні спонукання.

Зміни в послідовності певних генів позначаються на здатності людей проявляти доброту до інших. Такі результати дослідів у галузі генетики поведінки. Вчені вважають, що альтруїстичні вчинки винагороджуються: в мозку людини, яка виявляє добре ставлення до ближніх, синтезується хімічна речовина - дофамін, яка викликає приємне відчуття. (1)

Альтруїсти складають до десяти відсотків світового населення. Споконвіку людство поділяється в середньому на 90% егоїстів і 10% альтруїстів. Останні беруть на себе турботу про благополуччя суспільства, прагнучи надавати взаємодопомогу в самих різних сферах буття, підтримувати незаможних, слабких і нужденних і т.п. Фактично, альтруїсти включаються в ті ситуації, які суспільство залишає без уваги внаслідок нездатності відчувати співчуття.

Альтруїстичні організації вкладають величезні кошти і зусилля в діяльність такого роду. Однак в більшості випадків допомога нужденним не призводить до суттєвих позитивних зрушень. Прикладом тому служить африканський континент. У минулому, коли Захід ще не почав втручатися в їхнє життя, африканці самі забезпечували себе; проте сьогодні, незважаючи на продовольчу допомогу, вони вмирають від голоду. Колосальні суми, що збираються на їхні потреби, не поліпшують ситуацію, і населення Африки веде нескінченну боротьбу за існування в умовах, які з кожним роком погіршуються.

Яких тільки заходів не вживали альтруїстичні організації в спробах покращити стан світу, проте не дивлячись на всі зусилля, ситуація лише загострюється. Можна і надалі дотримуватися такої

лінії поведінки, але розумно було б зупинитися на секунду і запитати себе: «Чому ми не домоглися успіху? У чому ми помиляємося?»

Власне, як ми вже пояснювали, усі світові проблеми - наші, зокрема, і всього суспільства, в цілому, - є наслідком дисбалансу з природою. Відповідно, матеріальна допомога може привести до короткочасного поліпшення становища незаможних верств населення, проте в довгостроковій перспективі вона не приносить реальної користі, оскільки не наближає людину до рівноваги, а, отже, не вирішує суті проблеми. Зрозуміло, коли людина страждає від голоду, її необхідно нагодувати. Разом з тим, поставивши її на ноги і забезпечивши насущними потребами, ми повинні подбати про те, щоб підвищити її усвідомлення життєвої мети.

Якщо ми хочемо викликати позитивні зміни у світі і в самих собі, нам потрібно ще раз перевірити й уточнити визначення альтруїстичної дії. Будь-які вчинки повинні оцінюватися по їх загальному внеску в реальне і ґрунтовне покращення світової ситуації, у викоріненні людських страждань. Дія, не спрямована на джерело усіх проблем, більше нас не задовольнить, вона лише відтермінує пароксизм хвороби, яка набуде потім набагато більш важкої форми. Якщо хворий обмежується болезаспокійливими засобами, залишаючи без лікування корінь захворювання, хвороба буде загострюватися, поки в результаті, не візьме верх.

Дія може бути названа альтруїстичною, тільки в тому випадку, якщо вона покликана вести людину до рівноваги із загальним законом природи, із законом людинолюбства і самовіддачі. Альтруїстична дія повинна підвищувати в людині усвідомлення того, що ми частини єдиної системи, єдиного організму, що включає в себе всіх людей, ким би вони не були, незалежно від національності чи расової приналежності. Лише така дія, яка несе

людині це розуміння і відповідне ставлення до ближнього, стане справді альтруїстичною. Мова йде не про інстинктивні реакції, що спрямовані на допомогу стражденним, а про вчинки, здійснені на основі розуміння невідкладної необхідності привести все людство - включаючи і нужденних, і їх помічників - в рівновагу з природою.

Тому добру волю і енергію альтруїстів слід направляти, переважно, на підвищення загальнолюдського усвідомлення причини всіх проблем і шляхи їх вирішення. Природа простягнула нам руку допомоги у вигляді десяти відсотків альтруїстів, які відчують природне прагнення до безкорисливих дій. Завдяки грамотному підходу ми зуміємо використовувати цю допомогу, і тоді їх чудовий потенціал буде реалізований.

Поділ на егоїстичну й альтруїстичну частини у співвідношенні 90:10 властивий не тільки людству в цілому, а й кожній окремій людині. Один із основних законів дійсності свідчить: «загальне і часткове рівні». Інакше кажучи, все, що є в спільноті, присутнє також і в кожному індивіді. Всесвіт являє собою голограму - про це говорить американський вчений Майкл Талбот у своїй книзі «Голографічний всесвіт» (2), підсумовуючи наукові відкриття в цій галузі (3). В результаті, загальне і часткове виявляються ідентичними один одному, подібно до двох краплин води, як у зовнішніх атрибутах світу, в плані планетарного стану, так і у внутрішніх. Навіть у атомі ми виявляємо цілу систему, подібну сонячній.

Згідно з цим законом, у кожній людині, будь то егоїст чи альтруїст, присутні 10% альтруїстичних сил та 90% егоїстичних - по аналогії з людством у цілому. Розрізняються ж люди внутрішніми комбінаціями цих сил. Якщо в альтруїста сила віддачі (нехай егоїстична) дієва і відчутна, то в егоїста вона спить. Проте в кожній людині закладена база для прояву безкорисливості. Звідси

впливає, що немає на земній кулі жодної людини, не здатної досягти рівноваги з альтруїстичною силою природи - балансу, заради якого сили ці були вкорінені в нас відпочатку.

---

[1] Dopaminergic polymorphisms associated with self-report measures of human altruism: a fresh phenotype for the dopamine D4 receptor. Bachner-Melman R., Gritsenko I., Nemanov L., Zohar AH., Dina C., Ebstein RP. *Molecular Psychiatry*. 2005 Apr; 10(4):333-335. Дофамінергічні поліморфізми, пов'язані з критеріями самозвіту людського альтруїзму: свіжий фенотип дофамінового рецептора D4. Рейчел Бахнер-Мелман, Інга Гриценко, Любов Неманов, Ада Х. Зоар, Крістіан Діна, Річард П. Ебштейн. *Molecular Psychiatry*. 2005 квітня; 10 (4) 333-335.

[2] Michael Talbot, *The Holographic Universe*.

[3] Голографія (від грец. холос - весь, повний і графо - пишу, креслю, малюю) - метод отримання об'ємного зображення об'єкта, заснований на інтерференції хвиль. Одна із чудових властивостей голограми полягає в тому, що кожна її ділянка містить інформацію про весь об'єкт (Вікіпедія).

Модератор проекту - Некомерційний Фонд «Інститут перспективних досліджень», асоціативний член Міжнародної академії наук вищої школи (секція культури і мистецтва).

WWW.ILLUZIA.NET

red@neohuman.ru

+7 495 9790131

Криза – для нашего блага / Відпов. Ред. А. Козлов – М.: НФ «ПД», 2008 – 87 с.

ISBN 978-5-91072-014-9

© НФ «Інститут перспективних досліджень», 2009.

Зміст

Передмова.....	4
Розвиток людства в контексті сучасної реальності	4
Глава 1	
Бажання - основа природи.....	8
Одна причина, один розв`язок.....	8
Розвиток людського бажання насолод	14
Глава 2	
Межі насолоди	16
Глава 3	
Альтруїзм - принцип життя	24
Глава 4	
Порушення балансу	33
Чим ми насолоджуємося?	36
Правильне і розумне використання егоїзму	40
Криза - це можливість відновити рівновагу	42
Глава 5	
Дотримання законів природи.....	46
Мета життя	46
Що нам робити?	50
Це набагато легше, ніж здається	53
Довгий шлях і короткий шлях	55
Зміна ставлення до ближнього приводить до рівноваги всієї природи.....	57
Глава 6	
Шлях до свободи	61
Насолода і страждання	62
В чому полягає вибір	64
Глава 7	
Реалізація вільного вибору	67
Уподібнення природі	70
Нова тенденція	71
Глава 8	
Готовність до реалізації мети життя.....	75

Розвиток поколінь	75
Ставлення до альтруїзму в суспільстві	77
Виховуємо щасливих і забезпечених дітей	78
Егоїсти та альтруїсти	80
Зміст	86